

İSRAİL İSTİHBARATI ve MOSSAD

Dr. Çağla Gül Yesevi*

İstihbarat ve istihbarata karşı koyma, devletlerin ulusal güvenlik stratejileri kapsamında yürüttükleri faaliyetlerdir. Ulusal güvenlik stratejileri, devletin güvenlik kimliğinin ürünüdürler. Geleneksel güvenlik stratejileri, tehdit merkezli ve kuvvet kullanan yöntemler olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Yeni güvenlik anlayışları ise refah düzeyinin yüksek, tehdit algısının nispeten düşük olduğu toplumlarda gözlemlenen barışçıl yöntemler olarak ortaya konmaktadır.¹

İstihbarat servisleri, bilgi toplama ve toplanan bu bilgileri analiz etme faaliyetleriyle, hükümetin ve ordunun karar verme süreçlerine katkıda bulunmaktadır. İstihbarat servislerinin, üç önemli amaçları bulunmaktadır. Bunlar, rakibin askeri gücü ve kapasitesinin değerlendirilmesi, buna göre devletin askeri gücünün geliştirilmesi ve rakip devletin bu yeteneklerinin azaltılması ve son olarak da rakip devlet üzerindeki istihbarı üstünlükle, rakip devletin caydırılması ve saldırının önlenmesidir. Teknolojik gelişmeler, istihbaratı, milli güvenliği sağlamanın en önemli unsuru haline getirmiştir. Düşman ya da potansiyel düşman devletlerin niyetleri ve yetenekleri hakkında bilgi sahibi olmak, ordunun kapasitesini, caydırıcılığını ve saldırıyı önleme yeteneğini belirleyecek en önemli güç olarak ortaya çıkmaktadır.²

İsrail, kuruluşundan beri, düşman bir Arap Devleti'nin ordusundan gelebilecek güvenlik tehditleri ile uğraşmak zorunda kalan bir devlettir. Bu nedenle, güvenlik stratejisinin önemli faaliyetlerinden olan istihbarat, devletin başat unsurlarından biri olarak yapılandırılmıştır. İsrail, Ortadoğu'nun çetrefilli coğrafyasında, sınırları çizilen diğer devletler arasında yapay ulus inşa sürecinin en uç noktalarından biri olarak gözükmektedir. Ortak bir gelecek tasavvuru için kenetlenen İsrail halkının birbirine bağlılığında, dışarıdan gelen tehditlerin fazlalığı, önemli rol oynamaktadır. Bu tehditleri bertaraf etmek için yapılandırılan istihbarat servisleri içinde Mossad'ın çok önemli bir yeri bulunmaktadır.

Mossad'ın Tarihsel Geçmişi ve Görev Tanımı

İsrail'in istihbarat örgütleri, Şabak, Aman ve Mossad'dır. Şabak, iç istihbarattan sorumludur. Aman, İsrail Ordusu'na bağlı askeri istihbarat servsidir. İsrail Ordusu (*Israel Defense Force-IDF*) ve Şabak, İsrail kontrolü altındaki Batı Şeria ve Gazze Şeridi gibi bölgelerden sorumlu iken, Mossad, İsrail kontrolü altında olmayan bölgelerde görev almaktadır. Ülke sınırları dışında, örneğin Güney Lübnan'da terörle mücadele faaliyetlerinde bulunmaktadır.

13 Aralık 1949 tarihinde, İsrail'in ilk Başbakanı Ben Gurion, devlet istihbarat kurumlarını koordine edecek bir teşkilat oluşturulması, talimatını verdi. Mossad, bu talimattan, iki sene sonra kurulabildi.³ Ben Gurion, Mossad'ın kurulması görevini, Reuven Shiloach'e verdi ve örgütün kurulduğu andan itibaren, kendisine bağlı olarak yapılandırılmasını istedi. Reuven Shiloach ve Isser Harel'in başkanlıkları döneminde yapılandırılan Mossad, kısa sürede dış haber alma servisine dönüştü.

* İstanbul Kültür Üniversitesi Öğretim Üyesi ve 21.YYTE Danışman Üyesi

¹ Ali Bilgin Varlık, "Ulusal Güvenlik", *21. Yüzyılda Prens: Devlet ve Siyaset Yönetimi*, Ü. Özdağ (Ed.), 613-648, Ankara: Kripto Basım, 2012, s.643.

² E. Pecht, and A. Tishler, *Working Paper: The Value of Military Intelligence*. Tel Aviv: The Henry Crown Institute of Business Research, Ekim 2012.

³ Michael Bar Zohar ve Nissim Mishal, *Mossad: Büyük Operasyonlar*, İstanbul: Koton Kitap, Kasım 2012, s.51.

Mossad, İsrail devleti tarafından, bilgi toplama, analiz etme ve İsrail sınırları dışında gizli operasyonlar yürütmekle görevlendirilmiştir.⁴ İsrail, tüm dış dünyayı tehdit olarak algılamaktadır. Mossad'ın faaliyet alanları, küresel terörle mücadele, nükleer silahların yayılmasının önlenmesi, İran ve Hizbullah'tan gelebilecek olan tehditlerin ve saldırıların ortadan kaldırılması olarak belirlenmiştir. Şabak ve Mossad, görece bağımsız haber alma servisleri olarak yapılandırılırken, Aman, İsrail Ordusu'na bağlıdır.⁵ Diğer yabancı istihbarat örgütlerinin aksine, Mossad, askeri yönü son derece güçlü bir örgüttür. Filistin Kurtuluş Örgütü ve Hamas gibi Filistinli örgütlerin bombalamaları ve intihar saldırılarını önlemek ve İsrail devletinin bekasını korumak, başlıca görevleri arasındadır.⁶ 1979'da hazırlanan bir CIA raporunda, Mossad'ın yabancı ülkelerde üst düzey yönetici ve hükümet yetkililerine sızarak bilgi toplama yeteneği göze çarpmaktadır. Bütün dünyaya yayılmış Yahudi cemaatleri, Mossad açısından stratejik bir değer taşımaktadır. Mossad, dünyanın her yerindeki Yahudi topluluklarından özellikle Siyonistler ve sempatizanlarından yardım almaktadır.⁷ Mossad için dünya Yahudiliği sadece stratejik bir destek değil, aynı zamanda Mossad'ın savunmasını üstlendiği bir milli kimlik grubudur. Bu bağlamda, Yahudi cemaatinin tehlikeye düştüğü bazı ülkelerde ve şehirlerde; Mısır'da Kahire ve İskenderiye'de, Irak'ta Bağdat'ta, Suriye'de Şam'da, Güney Amerika'da bazı şehirlerde, Mossad'ın Yahudi toplulukları örgütlediği bilinmektedir. Daha sonraki yıllarda, Ortadoğu'da tehdit altında olan Yahudiler, Mossad tarafından İsrail'e taşınmışlardır. Güney Amerika'daki bazı şehirlerde, savunma birimlerinin kurulmasını sağlamıştır. Anılan bölgelerdeki Yahudi gençler, ordu ve Mossad tarafından eğitildiler.⁸ İsrail Devleti'nin kurulmasından günümüze kadar devam eden Arap tehdidi, devletin yapı ve kurumlarını etkilemiş ve İsrail İstihbarat Servislerinin temel özelliklerini belirlemiştir.

İstihbarat Kültürü

İsrail halkının dini, tarihi, kültürel özellikleri ve Filistin'den sürüldükten sonra dünyanın dört bir köşesinde geçirmiş olduğu 2000 yıllık geçmiş, İsrail istihbarat kültürünü ve istihbarat örgütlerini şekillendirmiştir. Eski bir Mossad ajanı olan Ostrovsky'nin üzerinde durduğu gibi, Hz. Davud'un Golyat ile bitmeyen bir savaşı vardır ve bir Yahudi'nin, kendisinden başka güveneceği kimse yoktur. Yahudilerin, bu güvensizliğin sürmesinde 2. Dünya Savaşı sırasında Almanların gerçekleştirdiği soykırım ve bundan kurtulanların etkisi bulunmaktadır. Yahudiler, vaat edilmiş topraklarına, 2000 yıl sonra dönebilmiş bir toplum olma kültürel kodunu taşımaktadırlar. Ostrovsky, İsrail ordusunun komutanlarının, “şampiyon” olarak adlandırıldıklarını, vurgulamaktadır. Liderler ise, geminin kaptanları olarak görülmektedirler.⁹

Ostrovsky (1990), Mossad'a seçilmiş olmakla duyduğu gururu ancak örgütün açgözlülüğü ve insan onurunu hiçe sayan anlayışı nedeniyle ayrılmak zorunda kaldığını, belirtmektedir. Ostrovsky'nin iddiasına göre, Mossad, Başbakanı karşı sorumlu bir örgüt olarak kurulmasına

---

⁴ Marketana Studena, *Israeli Decision-Making Process in Counter-Terrorism Strategy*. Yayınlanmamış Lisans Tezi, Masaryk Üniversitesi, ss. 18,37.

⁵ Shlomo Shpiro, “No Place to Hide: Intelligence and Civil Liberties in Israel”, *Cambridge Review of International Affairs*, cilt.19 ,no.4, 2006.

⁶ Joanna Rabiger, *Government International Agencies*, Broomall: Amber Books, 2003.

⁷ Ali Kuzu, *Mossad*, İstanbul: Kariyer Yayıncılık, 2010.

⁸ Bar-Zohar, Mishal, *a.g.e.*, s.52.

⁹ Victor Ostrovsky ve Claire Hoy, *By the Way of Deception: The Making and unmaking of a Mossad Officer*. New York: St. Martin's Press, 1990.

rağmen, ilerleyen dönemlerde, Mossad üzerinde hiçbir denetim kalmamıştır. Gizli operasyonlar gerçekleşmeden önce, Başbakanın bile konuyla ilgili bilgisi bulunmamaktadır.

İsrail istihbarat örgütlerinin siyasallaşması tartışılan bir konudur. İstihbaratın topladığı bilgilerin, objektif ve siyasal etkiden arınmış olması esastır. Yukarıdan aşağıya siyasallaşma, siyasal tercihleri sağlamlaştırmak için istihbaratın kullanılmasıdır. Bu bağlamda, istihbaratın siyasallaşması, harici bir müdahaledir. İstihbaratın harici müdahale ile siyasallaşması, bilgi toplama, bu bilgileri işleme ve ürün süreçleri olarak adlandırılan istihbaratın üç aşamasının yanında, planlama yönetme ve dağıtım süreçlerini de etkilemektedir.¹⁰ Bu bağlamda, siyasallaşmanın, politikacılar yanında, istihbarat ürününün alıcıları olan ordu ve diplomatlar tarafından da gerçekleştirildiği, belirtilmektedir. Joshua Rovner'in kuramsal modelinde, savaşlar geçirmiş olan bir devlet olan İsrail, istihbaratın siyasallaşmasına daha eğilimlidir. İsrail'de halk, istihbarat servislerine, politikacılardan daha fazla güvenmektedir. İstihbarattan alınan bilgiler, siyasal tercihlerle çeliştiğinde, üç durumla karşılaşma olasılığı bulunmaktadır. Siyasetçiler, bu bilgileri yok sayma eğilimi göstermektedirler. Aynı şekilde istihbarat görevlileri de milli güvenlikle ilgili konularda, siyasi üstlerini atlatma eğilimine girmektedirler. Bunun yanında, istihbaratın siyasallaşması da gündeme gelmektedir.¹¹

Mossad, kuruluşundan itibaren, CIA ve MI5 ve MI6 gibi yabancı istihbarat örgütlerine benzer bir yapılanmaya sahip bir örgüt olarak nitelendirilmektedir. Mossad'ı diğer istihbarat örgütlerinden ayıran husus, mesleğe yeni başlayanları yetiştiren bir okul özelliği göstermesidir. Öğrenciler, Mossad'ın bünyesinde, gizli bir yaşamın gereklilikleri hakkında, eğitilmektedirler. Mossad ajanları, tüm düşman coğrafyalarda yani özellikle Arap ülkelerinde, görev yapmaktadırlar. Mossad'ın Arap ülkelerindeki faaliyetleri, özellikle bu ülkelerin liderleri ve askeri güçleri konusunda bilgi toplamaya yöneliktir. İsrail, Arap coğrafyasında, çift taraflı çalışan ajanlarla iş görmektedir. Eli Cohen, Suriye hükümetinden bilgi sızdırmış, benzer şekilde, Wolfgang Lutz da Mısır polisi ve ordusundan bilgi sızdırmayı başarmış ve Mısır'ın füze programı üzerine bilgi toplamıştır.¹² Ancak Mossad'ın Arap dünyasındaki faaliyetleri sadece Arap ülkeleri aleyhine olan faaliyetler değildir. Mossad'ın Arap dünyasında düşünülenin ötesinde yaygın işbirliği ağı bulunmaktadır. Mossad, terörizmle mücadele için İsrail'in yakın müttefikleriyle istihbarat konusunda işbirliğinde bulunmaktadır. Mossad'ın, Arap ülkelerindeki istihbarat servisleri ve özellikle Ürdün istihbarat servisiyle işbirliğinde bulunduğu, bilinmektedir.¹³

Arap istihbarat servisleri ile işbirliği yüksek seviyelerde de gerçekleşmektedir. Bu çerçevede, Kasım 2013'de, Suudi Arabistan İstihbarat Servisi Başkanı Prens Bandar bin Sultan bin Abdülaziz'in İsrail istihbarat servisi Mossad'ın Başkanı Tamir Pardo ile görüşmesi basına sızmıştır, aslında şaşırtıcı olmayan bu gelişme, tepki uyandırmıştır.¹⁴

Mossad'ın Batı Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılanması bulunmaktadır. Bunun en önemli sebebi, Arap ülkelerinin, bu ülkelere, silah temin etmeleri olarak gösterilmektedir. Bunun yanında, Arap ülkelerinin diplomatları, liderleri, üst düzey yöneticileri, İngiltere ve

¹⁰ Uri Bar-Joseph, "The Politicization of Intelligence: A Comparative Study", *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence* no.26, 2013, ss.347-348.

¹¹ Bar-Joseph, *a.g.m.*, s.355.

¹² Ostrovsky, Hoy, *a.g.e.*, ss.130-131.

¹³ Lefebvre, S. "The Difficulties and Dilemmas of International Intelligence Cooperation", (527-542), *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, cilt.6, no.4, 2003, s.533.

¹⁴ Yani Şafak, "Riyad'da Mossad Krizi", 6 Kasım 2013.

ABD’de eğitim almaktadırlar. Bu ülkelere gerekli olan tüm teknolojik ürünler de yine Batı ülkelerinden satın alınmaktadır.¹⁵ Mossad, ABD ve Batı Avrupa ülkelerinin politikalarını, İsrail’in menfaatleri doğrultusunda şekillendirmek için anılan ülkelerde siyasal sisteme etki yapmak amacı ile derin duhul operasyonları dahil çok etkili çalışmalar yapmaktadır. ABD’deki Yahudi lobileri, dış politika yapım sürecinde etkindirler. Yahudi Lobisi AIPAC Araştırma Müdürü olan Martin Indky, Clinton tarafından, Ulusal Güvenlik Konseyi Ortadoğu Masası’na atanmıştır. Indky, Irak’ta bir Kürt Devleti’nin kurulmasını destekleyenlerden biridir. Indky, ayrıca, İran ve Sudan’ın terörist devlet olarak anılmasında rol oynamıştır.¹⁶

BM Genel Kurulu’nda İsrail aleyhine kararlar alındığı, bilinmektedir. İsrail, Birleşmiş Milletler’in aktivitelerine şüpheyle yaklaşmaktadır. Mossad, İsrail’in düşman olduğu tüm coğrafyalarda, Batı Avrupa ve ABD’de etkilidir. Tüm Arap ülkelerinin askeri potansiyellerini, diğer ülkelerle yaptıkları antlaşmaları, özellikle de silah antlaşmalarını takip etmektedirler.¹⁷ Mossad’ın Yahudilerin yaşadığı eski Sovyet coğrafyasında da yapılanması bulunmaktadır. Mossad, eski Sovyet bloku ülkelerinde eziyet gören Yahudilerin, İsrail’e kaçmalarını, sağlamıştır.¹⁸

İsrail kendisine yönelik tehditleri bertaraf etmek amacıyla, yabancı istihbarat örgütleri ile işbirliğinde, bulunmaktadır. CIA ve Mossad arasındaki istihbarat ilişkisinin geçmişi uzun yıllara dayanmaktadır. Önceleri, İsrail, Sovyetler Birliğine yakınlığı ile, ABD için bir tehdit oluşturmaktaydı. İsrail liderlerinin çoğu, Sovyetler Birliği’nden İsrail’e göç etmiş kişilerdi. Bu liderler, Sosyalist Parti üyesiydiler ve İsrail’de İşçi Bayramı kutlamaları yapılmaktaydı. İsrail, Çin Halk Cumhuriyeti’ni tanıyan 5 ülkeden biriydi. CIA’in, Sovyetler Birliği’ndeki istihbarat örgütleri gibi güçlü bir yapısı ve istihbarat yeteneği bulunmamaktaydı. Sovyetler, ABD’nin nükleer sırlarını çalmayı başarmışlardı. İsrail’in Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ile yakın ilişkilerinin, ABD’nin Sovyetler Birliği içinde bilgi toplanmasını kolaylaştıracağı anlaşıldı. 1950’li yıllarda, CIA Başkanı James Angleton, CIA ve Mossad işbirliğini sağlayan isim oldu.¹⁹

Mossad, İsrail’in coğrafi ve nüfus büyüklüğü ile karşılaştırılınca bu büyüklüklerin çok ötesinde önem taşıyan, sadece bölgesel değil, küresel nitelikte stratejik istihbarat gerçekleştiren ve istihbarat operasyonları yapan bir istihbarat örgütüdür. İsrail istihbaratı, dünyanın çok farklı coğrafyalarındaki çatışmalarda da etkili olmaktadır. Tamil gerillalarını, Hintlileri ve Tayvanlıları askeri olarak eğitim görevini de üstlenmiştir.²⁰

İsrail İstihbarat Servislerinin gerçek gücü, kamuoyunun sağladığı güçlü meşruiyetten gelmektedir. Yahudi Halkı’nın tarihine bakıldığında, toprak kaybı yaşamsal önem taşımaktadır. Dış tehditler, İsrail toplumunun üyelerinin birbirlerine daha sıkı bağlanmaları sonucunu yaratmıştır. İsrail halkı, istihbarat servislerini, devletin ve halkın güvenliğinin en önemli temsilcisi olarak görmektedirler. Ancak değişen şartlar altında, kanun-dışı uygulamaların engellenmesi de halkın duyarlılığı haline gelmiştir. Bu bağlamda, halkın isteğiyle, Knesset’in

¹⁵ Ostrovsky, Hoy, *a.g.e.*; Marceau Flavius-Christian, Cirei H. Andrea “The Role of Intelligence in the Fight Against Terror”, *European Scientific Journal* cilt.9, sayı.2, 2013.

¹⁶ Masonluk, “Türkiye için Strateji”, http://www.masonluk.4t.com/anarsi_ve_teror/turkiye_icin_strateji.htm, erişim tarihi: 23.11.2013.

¹⁷ Flavius-Christian, Andreea, *a.g.m.*

¹⁸ Ostrovsky, Hoy, *a.g.e.*, ss.130-131.

¹⁹ Ephraim Kahana, “Mossad-CIA Cooperation”, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence* cilt.14, sayı.3, 2001. ss.,409-410.

²⁰ Ostrovsky, Hoy, ss.130-131

soruşturma mekanizmasının (*oversight mechanism*) çalıştırılması gündeme gelmektedir. Ancak unutulmaması gereken gerçek, istihbaratın gizli ve güvenlikle ilgili bir konu olduğu gerçeğidir. Bu nedenle, milletvekillerinin araştırmaları, sonuçsuz kalabilecektir.²¹ Bu servislerin aktivitelerinin, şeffaf ve demokratik bir ülkenin hukuk kurallarına uygun olması, var olan yapılanmalarının doğasına aykırıdır.

Mossad, klasik istihbarat yöntemleri yanında yaratıcı ve cüretkar yöntemler de kullanmaktadır. Para, seks ve psikolojik motivasyonla kandırılan ve Mossad'ın çıkarları için hareket etmesi sağlanan pek çok insan bulunmaktadır. Bu tuzağa düşürülenlerden biri Fransa'da Irak'ın nükleer projesi için görev yapmakta olan Iraklı bir bilim adamıdır. Dost olarak gözüken Mossad ajanları sadece üretimde, Irak nükleer programını örnek olarak kullanacaklarını ve üçüncü dünya ülkelerine satış yapacaklarını söyleyerek, Iraklı bilim adamını kandırmışlardır. Son dönemde, kendilerini CIA ajanı olarak tanıtmışlar, Irak'ın zenginleştirilmiş uranyum ihtiyacı, Irak'a ait ekipmanların ve yüklemenin yapılacağı yer öğrenilmiş ve reaktör bombalanmıştır.²² Soykırım suçuna karışmış Nazi liderlerinin yakalanarak yargılanması, Münih Olimpiyatlarında İsraili sporcuları katleden Filistinli militanların tespit edilerek öldürülmeleri veya Filistin Kurtuluş Örgütü'nün Tunus'daki genel karargahının deniz aşırı bir operasyon ile basılması gibi eylemler Mossad'ın yaratıcı ve cüretkar operasyonları olarak dünya kamuoyunda korkutucu bir imaj kazanmasını sağlamıştır.

1996 yılına kadar, İsrail medyasında gizli servislerle ilgili bilgilerin sızmasına özen gösterilmekteydi. Ancak bu tarihten sonra, İsrail medyası, istihbarat servislerinin başkanları, servislerin bütçeleri, operasyonları ve bunlarla ilgili eleştiriler yayınlamaya başlamışlardır. Askeri istihbarat konusunda yetkiyle ilgili anlaşmazlıklar, kamuoyunun gündemine gelmiştir.²³

2000'li yıllarda, Mossad'ın resmi internet sitesi açılmıştır. Bu web sitesinin açılması, değişen ve küreselleşen bir dünyanın gerekliliği olarak, İsrail'in kamuoyunu bilgilendirme çabası, olarak değerlendirilmektedir. İstihbarat servisleriyle ilgili araştırma yapmanın ciddi güçlükleri bulunmaktadır. İstihbarat servislerinin belgelerine ulaşmak, eğer izin verilmemiş ise imkansız denecek kadar zordur. Günümüzde pek çok belgenin, kamuoyuna açıldığı, gözlemlenmektedir. Ancak, bu belgelerin incelenmesi, bize hikâyenin sadece bir yönünü, sunmaktadır.²⁴ (Magen, 2013).

Günümüzde, yönetimin demokratik oluşu ve istihbarat kültürünün gereklilikleri üzerinde ciddi tartışmalar yapılmaktadır.²⁵ Demokratik yönetimlerde, yönetimin şeffaflığı, açıklığı ve hukukun üstünlüğüne saygı prensibi önem arz etmektedir. Yönetimler, kamuoyunu aydınlatmak durumundadırlar. Ancak İsrail gibi, demokrasi olduğunu iddia eden, ancak dış tehditlerle çevrili ordu ağırlıklı toplumlarda, demokratik değerler-istihbarat rekabetinde, istihbarat ve güvenliğin

---

²¹ Shpiro, a.g.m., 2006, s.646.

²² Ostrovsky, Hoy, a.g.e.

²³ Uri Bar-Joseph, "State-Intelligence Relations in Israel 1948-1997". *Journal of Conflict Studies*, cilt.17, sayı.2, 1997.

²⁴ Clila Magen, "The Israeli Mossad and the Media: Historical and theoretical perspectives", *Public Relations Review* sayı. 39, 2013.

²⁵ Florina Christiana Matei, Thomas Bruneau, "Policymakers and Intelligence Reform in the New Democracies", *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, cilt.24, sayı.4, 2011, ss.656-691.

Yesevi, Çağla Gül (2014). İsrail İstihbaratı ve Mossad. İçinde Ümit Özdağ (Ed.) *İstihbarat Örgütleri*. Ankara: Kripto Yayınları, 217-270

ağırlık kazandığı görülmektedir. Bu bağlamda, İsrail’de Batı’nın liberal değerlerinin ve demokrasi kültürünün yerleşmesinin zor olduğu, anlaşılmaktadır.

Mossad’ın Örgütsel Yapısı

Bütün şöhretine rağmen, Mossad profesyonel personel sayısı açısından oldukça küçük bir istihbarat örgütüdür. Mossad’ın personel sayısı hiçbir dönemde, 1500’ü geçmemiştir. Mossad’ın diğer örgütlere göre, daha küçük bir örgüt olması, örgüte operasyonlarda esneklik ve hareket kabiliyeti kazandırmaktadır.²⁶ Ostrovsky ve Hoy’un kitabında, Mossad’ın örgüt yapısının, en fazla 1200 kişinin çalıştığını, belirtmektedir. Dünya üzerinde 30-35 tane operasyon elemanı ya da *katsa* bulunmaktadır. Bunun nedeni, İsrail’in yüksek güven duyduğu elemanlarla çalışma yaklaşımıdır. Ancak, *sayanim* denilen gönüllüler, Mossad’a yardımcı olmaktadır. Bu noktada dünya Yahudiliğinin Mossad için stratejik önemi ortaya çıkmaktadır.

Eski bir Mossad ajanı olan Ostrovsky’nin (1990) kitabında kullandığı Mossad’ın yapısına ilişkin tablo oldukça karışıktır. Bu tabloya göre, tüm Mossad yapısının genel koordinasyonundan Mossad Başkanı sorumludur. Mossad Başkanının öncelikli ve resmi olarak koordine ettiği birimler, Ofis, Koordinasyon ve AL olarak görülmektedir. AL, ABD’de *katsalardan* oluşan, çok gizli bir yapılandır. *Katsa*, düşman ajanlarını işe alan üst düzey şef olarak tanımlanabilir. Kitabın yazıldığı dönemde, bu görevlilerden 35 tane olduğu belirtilmektedir. CIA ve KGB’nin bu tür görevlilerinin sayıları ise binlerle, ifade edilmektedir. Koordinasyon, *Metsada* ve *Kidon* alt birimlerini, Operasyonlar ve Hizmetler Başkanlıklarını yönetmektedir.

Mossad’ın ana düsturu, “yol göstereni olmayan ulus düşer ve danışmanı bol olan zafere gider” idi. Mossad’ın Yönetim Kurulu’nda, diğer istihbarat birimlerinin de görevlileri bulunmaktadır. Bunlar, *Aman* (askeri istihbarat), hava ve deniz istihbaratı ve Şabat’tır (Shin Bet). Mossad, Başbakan’a karşı sorumludur, Knesset’in Mossad üzerinde yetkisi, bulunmamaktadır. Ancak, zaman içinde, Başbakan’ın meşguliyetleri nedeniyle, kabineden bir Bakan, haber alma servislerinden sorumlu olmaya başlamıştır, haber alma servislerinin koordinatörlüğü görevini üstlenmiştir.²⁷

Mossad’ın operasyonları gizlilik içinde yürütülmesine rağmen, Rabiger’e (2003) göre, bilinen 6 şubesi bulunmaktadır. Bilgi Toplama Şubesi (*the Collections Department*), gizli ajanlarla ya da diplomatik görevli kisvesi altında bulunan görevlileri ile ajanlık faaliyetlerini, yürütmektedir. Siyasal Faaliyet ve Bağlantı Şubesi (*the Political Action and Liasion Department*), dost istihbarat örgütleri ve İsrail’le diplomatik ilişki kuramayan ülkelerle işbirliğinde bulunmaktadır. Kuzu’ya (2010) göre, bu şube hedef ülkelerde endüstriyel ve ticari kuruluşlar oluşturmaktadır ve bu kuruluşların hükümetler üzerinde baskı kurmalarını sağlamaktadır. Endüstriyel ve ticari kuruluşlar ve Konsolosluklarda Mossad ajanları, bulunmaktadır. Özel Harekât Şubesi (*Special Division Department*), *Metsada* adıyla da anılmaktadır. Çok gizli suikastların düzenlenmesi, askeri ve psikolojik harbin yürütülmesi, bu şubenin, yetki alanına girmektedir. *Lohamah Psiglogit* (The LAP) bölümü ise psikolojik savaş, propaganda ve karşı tarafa hatalı bilgi verme gibi görevleri üstlenmektedir. Araştırma Bölümü ise, istihbari bilgi toplamakla, yükümlüdür. Bu bölüm, günlük, haftalık ve aylık raporlamalarda bulunmaktadır. 15 özel coğrafi araştırma masası bulunmaktadır. Teknoloji birimi bünyesinde ise, endüstri mühendisleri ve bilgisayar konusunda

²⁶ Rainesborough, I. & Chabot Strategies, *Intelligence Report: Mossad: Israel’s Intelligence Service*, 2012, Şubat.

²⁷ Shpiro, a.g.m., 2006, s.639.

Yesevi, Çağla Gül (2014). İsrail İstihbaratı ve Mossad. İçinde Ümit Özdağ (Ed.) *İstihbarat Örgütleri*. Ankara: Kripto Yayınları, 217-270

uzmanlaşmış bilimadamları, çalışmaktadırlar. Bu görevlilerin amacı, Mossad'ın istihbarat faaliyetlerini, arttırmaktır.²⁸

ŞEMA

Ostrovsky, Mossad'ın *Melocha* yani işe alma birimi, *Metsada* ve *Kidon* birimleriyle ilgili açıklamalarda bulunmaktadır. *Melocha*, coğrafi bölgelere ayrılmıştır ve işe alma ile ilgilenmektedir.²⁹ *Combatant* olarak adlandırılan görevliler, özellikle Arap devletlerinde, sahada çalışmaktadırlar, Mossad'ın gizli bilgilerine sahip değildirler. Gerçek casuslar olarak adlandırılmaktadırlar.³⁰ Mossad'ın diğer personelinden, farklı bir eğitimden geçirilmektedirler. *Kidon*, düşman cephesinin ilerisinde suikastlar ve özel görevlerle donatılmış, *Metsada*'nın bir alt bölümüdür.³¹

Ajan (*agent*) terimi, çoğunlukla karıştırılan bir terimdir. Mossad için çalışan, 35 bin ajan olduğu belirtilmektedir. Ancak, bunlar, Mossad'ın asıl çalışanları değil, işe alınan üyeleridir (*recruit*). Bunların bir kısmı aktif bir kısmı da pasif (uyuyan) olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca, siyah ve beyaz ajanlar olarak bir ayırım da yapılmaktadır. Siyah ajanlar, Araplar ve beyaz ajanlar ise Arap olmayanlar için kullanılmaktadır. Mossad'ın angaje ettiği elemanlara ödeme yapılmaktadır. Fakir Arapların, Mossad tarafından satın alınması kolay olmaktadır. Elmas ya da *Yaholamin*, hedef ülkelerde ajanlarla iletişimi sağlayan birimdir.³²

Mossad'ın İlgi Alanları, Hedefleri ve Operasyonları

Mossad, iyi organize olmuş, pek çok ülkede gizlilik içinde çalışabilen bir istihbarat örgütüdür. Farklı ülkelerde baskı altında olan Yahudilerin İsrail'e getirilmeleri, Ürdün Nehri operasyonu, Mig-21'in kaçırılması, Adolf Eichman'ın yakalanması, Mısır'ın füze geliştirmesinin engellenmesi, Mısır'la barış antlaşmasının imzalanması, İran'ın nükleer programının geciktirilmesi, Kürtlerle işbirliğinin sağlanması gibi, Mossad'ın pek çok başarısı bulunmaktadır.

Mossad'ın operasyonları her zaman başarılı olmamış veya gizlilik içinde yürütülemediği görülmüştür. 1960'lı yıllarda, İsrail'in İsviçre'deki operasyonu ifşa olmuştur. İki Mossad ajanı, Mısır'ın konvansiyonel olmayan silah geliştirme projesinde görevli eski Nazi subayı olan bir Alman bilim adamını tehdit etmekten tutuklandılar. Bu süreçte, medya, Mossad Başkanı Isser Harel tarafından, Mossad'ın lehine kullanıldı. Bu dönemde, İsrail medyası gelişmişti ve milliyetçi bir karakter sergilemekteydi. Isser Harel, Mossad'ın kahraman imajını güçlendirecek şekilde medyayı yönlendirdi.³³

1973 yılında, Mossad önemli bir başarısızlıkla karşılaştı. Norveç Lillhammer'de masum bir kişi, terörist olarak yaftalanarak öldürüldü. İsrail medyası, bu olay sırasında, 1963'teki Alman bilim adamı olayına kıyasla daha gelişmişti. O dönemdeki Mossad Başkanı Zvi Zamir, medyaya uzak bir duruş sergiledi. Mossad'ın medya ile görüşmesi tamamen yasaklandı. Belirsizlik, kamuoyuna karşı kullanılan bir yöntem olarak belirlendi. Zamir'e göre sükûnet ve belirsizlik, en iyi

²⁸ Rabiger, *a.g.e.*

²⁹ Victor Ostrovsky, *Other Side of Deception*. New York: Harper Collins Publishers, 1994, ss.4-5.

³⁰ Ostrovsky, Hoy, *a.g.m.*, 1990, ss.4-5.

³¹ Ostrovsky, *a.g.m.*, 1994.

³² Ostrovsky, Hoy, *a.g.m.*

³³ Magen, *a.g.m.*, ss.115-116.

stratejilerdi. Zamir, Mossad'ın gizli yapısının, Mossad'ın halkın gözündeki prestijini artıracaklarını, belirtti.³⁴

1977 yılında, Enver Sedat'ın, Kudüs ziyaretinin ardından başlayan İsrail-Mısır barış görüşmelerinin öncesinde, İsrail Savunma Bakanı Moshe Dayan ve Mısırlı meslektaşları arasında görüşmeler yapıldı. Mossad, Moshe Dayan'ın gizlice Mısır'a seyahat etmesini sağladı. Mossad, İsrail-Mısır barış antlaşmasının hazırlayıcısı olmuştur.³⁵

Hamas'ın, El Fetih karşısında bir güç olarak kurulmasında, Mossad'ın etkili bir aktör olduğu, belirtilmektedir.³⁶ Ancak, sonraki yıllarda, bu örgüt, İsrail için daha ciddi bir tehdit oluşturdu. Hamas'ın kurulmasına verilen destek, Filistin'in kaderinde etkili olmuştur. El Fetih ve Hamas arasındaki anlaşmazlık, Filistin'de süre giden iki-başlı bir yönetimin varlığına, yol açmıştır.

1990'lı yıllarda, Mossad, Hamas lideri Halid Meşal suikastını planladı, ancak başarılı olamadı.³⁷ 25 Eylül 1997'de, Halit Meşal'in zehir kullanılarak öldürülmesi planlandı, ancak ajanlar yakalanınca, Mossad panzehiri vermek zorunda kaldı. Halid Meşal operasyonunun başarısızlığının ardından, bir Mossad ajanının, Suriye konusunda, uydurma istihbarat bilgileri gönderdiğinin anlaşılması ve ardından İsviçre'de bir Mossad ajanının yakalanması, Mossad'ın başarısızlıklar zinciri olarak adlandırılmaktadır. Bu başarısızlıklar, Mossad'ın kriz sonrası müdahale yeteneğinin sorgulanmasına yol açmıştır.

Bu dönemde, hem uluslararası medya hem de İsrail medyası gelişmiştir. İsrail medyası artık uyuyan ve Mossad yetkililerinin yönetebildiği bir medya özelliği taşımamaktadır. Mossad, seyirci değil, saldırgan bir medya ile karşı karşıya kalmıştır. Bu dönemde, 1960'lar ve 1970'lerde olduğu gibi, Mossad'ın resmi bir sözcüsü bulunmamaktaydı. Ancak, belirsizlik politikasının sürdürülebilirliği kalmamıştı. Mossad Başkanı Yatom, eski Mossad yöneticilerinin örgütü, kamuoyu önünde savunmalarını istedi. Mossad'ın medyayı kendi lehine kullanma yeteneği, çok sınırlı kaldı. Mossad'ın kamuoyu araştırma şirketlerinden imajını düzeltmek için yardım aldığı bilgisi ve bazı medya mensuplarıyla kayıt dışı konuşulduğu bilgisi de kamuoyunda duyuldu. Mossad'ın saygınlığı zedelendi. Mossad ajanları, 2004 yılında, Yeni Zelanda'da tutuklandılar. Mossad, bu olayda da sessiz kalmayı ve belirsizlik stratejisini kullanmayı, seçti. Medya ile diyalogda "sansür" yolu seçildi.³⁸

Mossad, 1970'lerde Kara Eylül örgütü üyelerinin öldürülmesinden, 1988'de Arafat'ın yardımcısı Ebu Cihad ve 1990'da Irak'ın süper silahını geliştiren Kanadalı bilim adamı Gerald Bull suikastlarından sorumludur.³⁹ Mossad açısından öne çıkan ve kamuoyu tarafından bilinen en önemli başarısızlıklar, Yom Kippur Savaşı konusundaki istihbarat yetersizliği, Halid Meşal suikastının başarısızlığı ve 15 Kasım 1995'te gerçekleşen İzak Rabin suikastının önlenemeyişidir. Mossad Başkanı Dagan, görevini devrederken, Mossad ajanlarının yalnız olduklarını ve yardım

³⁴ A.g.m., ss.117-118

³⁵ Rainesborough, a.g.e.

³⁶ Mehmet Dalar, "İsrail'in Gazze Saldırısının Siyasal Arka Planı ve Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi", *Akademik Ortadoğu*, cilt.4, sayı.1, 2009, s.106.

³⁷ John R. Schindler, "Defeating the Sixth Column: Intelligence and Strategy in the War on Islamic Terrorism", *Orbis* Sonbahar, 2005.

³⁸ Magen, a.g.m., ss.118-119

³⁹ Rabiger, a.g.m.

isteyebilecekleri birilerinin olmadığını, belirtti. Dagan, kaçırılan asker Gilad Şalit'in bulunamamış olmasını da Mossad'ın bir başarısızlığı olarak sundu.⁴⁰

Ürdün Nehri Operasyonu

Suriye, Ürdün Nehri'nin kollarının yönünü değiştirmeyi ve İsrail'i susuz bırakmayı planladı. 1950'lerin sonlarında, İsrail, Ürdün'ün suyunun bir kısmını, çöl arazisi olan Necef'e taşıyacak devasa bir boru ve kanal projesi başlattı. Bunun üzerine toplanan Arap zirvelerinde, bu projenin sonlandırılması kararına varıldı. İsrail'e su akışının kesilmesi görevi, zirveler sonunda, Suriye'ye verildi.⁴¹

Mossad bir ajanını, Suriye'ye soktu. Bu Mossad ajanı Elie Cohen'di ve yeni adı Kemal Amin Tabet'ti. Zenginliği ve vatanseverliğiyle Tabet, Suriye'deki askeri ve siyasi çevreler tarafından sevildi ve Suriye'nin önemli askeri ve siyasi sırlarını öğrendi. 1963'te, Mossad'ın başındaki Küçük Isser'in yerini Meir Amit aldı. 13 Kasım 1964'te İsrail uçakları, Suriye mevzilerini bombaladı. İsrail uçakları, Ürdün Nehri'nin yolunun değiştirilmesi çalışmalarının yapıldığı alana dalarak, Suriye tarafından kazılan kanalları, tahrip ettiler. Suriye Hava Kuvvetleri, Sovyet Mig uçaklarını kullanamadılar. Eli Cohen, Suriye'nin tüm zayıf noktalarını ve projenin ayrıntılarını, Mossad'a iletmişti. 7 Ocak 1965'te, Suriye ordu iletişimi, bir gün için durduruldu. Ancak, Ürdün nehri ile ilgili İsrail müdahalesinden beri köstebek arayan Suriye istihbaratı, sinyaller fark ettiler ve büyük bir şaşkınlık içinde Kemal Amin Tabet yani Elie Cohen'i yakaladılar. İsrail, Cohen'in hayatının bağışlanması karşılığında, Suriye'ye milyonlar değerinde ilaç, ağır tarım aleti teslim etmeyi istedi. Bunun yanında, Cohen karşılığında, İsrail'de yakalanan 11 Suriyeli turistini geri gönderilmesi teklif edildi ancak bu teklifler karşılıksız kaldı.⁴²

Pygmalion Olayı

1956 yılında, Mossad ajanı olmaya çalışan ve Belgrad'da Mossad ofisinin açılması için uğraşan Ze'ev Avni, Mossad'ın başındaki Ramsad İsser Harel tarafından deşifre edildi. Ze'ev Avni, Sovyetler için çalışan bir casustu ve Harel'in sezgileri sonucunda, elde hiçbir delil olmamasına rağmen, yakalanmıştı.⁴³

Adolf Eichmann'ın Yakalanması

Mossad, 1960 yılında, 6 milyon Yahudinin ölümünden sorumlu olan önemli SS liderlerinden Adolf Eichmann'ı Arjantin'de buldu, İsrail'e getirilmesini ve sorgulanmasını sağladı. 1961 yılında, Eichmann yargılandı ve 1962 yılında idam edildi.⁴⁴ Bu sırada, İsser Harel, Mossad'ın başındaydı.

Dr. Mengele Başarısızlığı

Adolf Eichmann yakalandığı sırada, Dr. Joseph Mengele'nin de Arjantin'de olduğu Mossad tarafından öğrenildi. Dr. Mengele, Auschwitz kampında, Yahudileri karşılayan, sağlıklı olanları çalışmaya, zayıf olanları gaz odalarına gönderen doktordu. Ayrıca, Dr. Mengele, Yahudiler üzerinde değişik tıbbi deneyler gerçekleştiriyordu. Adolf Eichmann'ın yakalandığının duyulması,

⁴⁰ Bar-Zohar, Mishal, *a.g.e.*, s.44.

⁴¹ *A.g.e.*, s.185.

⁴² *A.g.e.*, ss.179-209

⁴³ *A.g.e.*, ss.63-69

⁴⁴ *A.g.e.*, ss.89-123.

Yesevi, Çağla Gül (2014). İsrail İstihbaratı ve Mossad. İçinde Ümit Özdağ (Ed.) *İstihbarat Örgütleri*. Ankara: Kripto Yayınları, 217-270

Dr. Mengele'nin Arjantin'den Paraguay'a kaçmasına neden oldu. Dr. Mengele bu olaydan sonra 20 yıl Paraguay'da yaşadı, yakalanamadı ve yargılanamadı.⁴⁵

Mısır'ın Füze Geliştirme Programı

21 Temmuz 1962 tarihinde, Mısır, 4 tip füze yaptığını açıkladı. Mossad'ın başındaki Isser Nadel'e göre, füzeler, Alman bilim adamları tarafından üretiliyordu. Alman bilim adamları, 3 gizli tesisin kurulmasını sağlamışlardı. Üretilen füzelere, konvansiyonel olmayan başlıkların takılacağı konusunda ciddi bir endişe bulunmaktaydı. Ağustos 1962'de Nadel, Başbakan Ben Gurion'a, 900 füze üretildiği raporunu verdi. İsraililer, Almanların füzeleri hedeflerine yönlendirecek uygun güdüm sistemini geliştirmeyi henüz başaramadıklarını, öğrendiler. Ancak, Ben Gurion, Almanya ile ilişkilerini bozmak istemedi. Bunun nedeni, Adanauer ve Savunma Bakanı Franz Joseph Strauss'un, İsrail'e modern silah tedarik etmiş olmalarıydı. Bu tedarikten, Alman hükümeti para talep etmemişti. Mossad, füze üreten Fabrika 333'te çalışanlara yönelik operasyonlarda bulundu. Çalışanlar, bombalı paketler nedeniyle, hayatlarını kaybettiler. Mısır'ın programı aleyhine tanıklık yapan Avusturyalı bilimadamı Dr. Joklil'in verdiği bilgiler, bu projenin eksikliklerini ortaya koydu. Mossad, İsrail basının, Mısır'ın programıyla ilgili bilgilendirmiş ve olayın büyümesini sağlamıştı. Ancak, Ben Gurion, Mossad Başkanı Isser Nadel'i tekrar uyardı ve ardından Nadel görevi bıraktı. Mısır'ın füze girişimi başarısız oldu, füze başlıkları radyoaktif maddelerle doldurulamadı.⁴⁶

Elmas Operasyonu

Bu operasyon sırasında, Mossad'ın başında Meir Amit bulunuyordu. 1965 yılının sonunda, Mossad, Kuzey Irak'taki Kürt grupların lideri Molla Mustafa Barzani ile işbirliği gerçekleştirdi. İsrail Hava Kuvvetleri Komutanı General Ezer Weizman, Mossad'ın başındaki Meir Amit'e bir Mig-21 istediğini duyurdu. Iraklı bir Hristiyan olan Münir Redfa, bir Mig-21 pilotuydu. Ancak, Hristiyan olduğu için rütbesi yükseltilmiyordu. Kürt köylerini bombalamaktan hoşlanmadığını da belirtmişti. Münir Redfa, bir Mig-21 uçağını, İsrail'e getirdi. Böylelikle, İsrail ve ABD, Sovyet yapımı Mig-21'in teknolojisini öğrenmiş oldular. İsrail, ABD'ye, Mig-21 ile ilgili vereceği bilgilerin bir karşılığı olduğunu bildirdi. İsrail, Sovyet uçaksavar füzesi SAM-2 hakkında, ABD'nin elinde olan bilgilerin paylaşılmasını talep etti.⁴⁷

Riga Kasabının İnfazı

Letonyalı bir Nazi olan Herbert Cunkurs, 30 bin Yahudinin ölümünden sorumlu olan Riga Kasabı olarak anılıyordu. 1965 yılında, Brezilya'ya yerleşen Cunkurs, Mossad'ın operasyonu ile iş yapma bahanesiyle, Uruguay'ın başkenti Montevideo'ya götürüldü ve infaz edildi. Brezilya'da Cunkurs mahalli polis tarafından korunduğundan, infaz Uruguay'da gerçekleştirildi.⁴⁸

Mossad ve Meir Dagan Faktörü

1971 yılında, bir grup adam denizden Gazze Şeridine çıktı. Bu grup, İsrail askerlerinden kaçmaktaydılar. Lübnanlı Filistin Halk Kurtuluş Cephesi üyeleri olduklarını belirttiler ve Jabalya

⁴⁵ A.g.e., ss.125-127.

⁴⁶ A.g.e., ss.155-178.

⁴⁷ A.g.e., ss.211-227.

⁴⁸ A.g.e., ss.229-241.

mülteci kampına alındılar. Lübnanlı olduğunu iddia edenler aslında İsraili askerlerdi ve kampa girerek Beth Lahialı Filistinli liderleri öldürmeyi başardılar. Bu operasyonun başında Meir Dagan bulunmaktaydı ve General Ariel Şaron'a, Bukalemun Operasyonunun başarıyla sonuçlandığı bilgisini verdi.⁴⁹

Gazze Şeridi, 1967'de, İsrail'in eline geçti, bölgede İsrail'in denetim sağlaması kolay değildi, bu nedenle Meir Dagan Gazze şeridine gönderildi. Dagan, bacağından yaralandı, ancak görevine devam etti. Dagan, düşman hatlarının gerisinde görev yapan ilk komando birimini kurdu ve bu tim "Arik'in vurucu timi" olarak adlandırıldı. Yine 1971 yılında Jabalya kampı civarına giden Dagan, Filistinli lider Abu Nimer'i öldürdü. Onun operasyonlardaki kararlılığı, net düşman tanımına dayanmaktaydı. Buna göre, Araplar kötüydü, İsrailileri öldürmek istiyorlardı, bunu engellemenin tek yolu da onları öldürmektir. Dagan, 1945'te ailesi Sibirya'dan Polonya'ya kaçarken dünyaya geldi. Ailesiyle İsrail'e yerleştiler. Tarih okumaya düşkün olan Dagan, soykırımın bir daha yaşanmaması için güçlü olunması gerektiğine yürekten inanmıştı. Bu bağlamda, zulme uğranılmasının nedeni, güçsüz olmaktır. İsrail Devleti'nin ayakta kalabilmesi için, güçlü olunmalıydı.⁵⁰

Dagan, 1973'te, Yom Kippur Savaşı sırasında, keşif birliğine katılarak, Süveyş Kanalı'nı geçen ilk İsraililer arasında yer aldı. 1982'de, Güney Lübnan güvenlik bölgesinin komutanı oldu. Lübnan'da kılık değiştirerek gizli operasyonlarına devam etti. 1987-1993 yılları arasında, personel şefi Ehud Barak'a danışman olarak Batı Şeria'da görev yaptı.⁵¹ 1995 yılında, ordudan ayrıldı. Ariel Şaron, Mossad'ın başındaki yöneticinin İran nükleer programı ve İslami terörizmle mücadele etmesini beklemekteydi. 2002 yılı, Mossad açısından başarısız bir yıldır. Mossad'ın başındaki Ephraim Halevy, başarılı bir diplomat olarak görülmekteydi, ancak başarılı bir lider ve iyi bir savaşçı olarak nitelendirilmemekteydi. Dagan, Mossad'ın başına geçti. 2006 Lübnan Savaşı'nda Hava kuvvetlerinin kitlesel bombalama stratejisine karşı çıktı. Hava Kuvvetleri'nin bu savaşı kazanabilmesi şüpheliydi. Dagan, bu öngörüsünde haklı çıktı.⁵²

Gençlik Pınarı Operasyonu

5 Eylül 1972'de, Münih Olimpiyatları'na katılan İsrail takımının kaldığı yere, sekiz terörist girdi. Almanya Bavyera Eyaleti, İsrail'in operasyona katılma isteğini reddetti. Polisler teröristler arasında çıkan çatışmada, rehinelere ve beş terörist öldü. Üç terörist yakalandı ancak bir Lufthansa uçağının kaçırılması üzerine serbest bırakıldılar. Bu operasyonu yürüten örgüt, Filistinli Kara Eylül Örgütü idi. Kara Eylül adı, 1970 Eylül'ünde Ürdün Kralı Hüseyin'in ordusunu, terörist üsleri ve Filistinli mülteci kamplarının üzerine göndermesi ile çok sayıda insanın ölmesi üzerine verilmişti. Yaser Arafat, El Fetih içinde gizli bir örgüt kurdu ve adını Kara Eylül koydu. Kara Eylül'ün ilk operasyonları, Ürdün'e karşıydı. 1 Nisan 1973'te, Lübnan'da Kara Eylül üyeleri öldürüldü.⁵³

Başbakan Golda Meir, Münih olayının sorumlusu Kara Eylül Örgütü üyelerinin, Avrupa'da yakalanarak öldürülmesi emrini vermiştir. Mossad, Kara Eylül üyeleri hakkında bilgi toplamış ve bunları bir komisyona sunmuştur. Bu komisyonun üyeleri, Başbakan, Adalet ve Savunma

⁴⁹ A.g.e., ss.15-17.

⁵⁰ A.g.e., ss.18-20.

⁵¹ E. Blanche, "Iran-Israel Covert War", *The Middle East*, July 2009.

⁵² Bar Zohar, Mishal, a.g.e., ss.20-22.

⁵³ A.g.e., ss.247-268.

Yesevi, Çağla Gül (2014). İsrail İstihbaratı ve Mossad. İçinde Ümit Özdağ (Ed.) *İstihbarat Örgütleri*. Ankara: Kripto Yayınları, 217-270

Bakanları ve diğer uzmanlardan oluşmaktaydı. Bu komite, bir mahkeme gibi hareket ederek, infaz kararlarını vermiştir.⁵⁴

Ami Pedahzur, İsrail'in Gizli Servisleri ve Teröre Karşı Savaş (*The Israeli Secret Services and The Struggle Against Terrorism*) adlı kitabında, İsrail'in, terör ve aşırılığın önleme yöntemlerini eleştirmektedir. Buna göre, İsrail özellikle Kara Eylül Örgütü üyelerini cezalandırma yani infaz kararlarıyla, "sıfır tutuklu" prensibini gözetmiştir. Mossad'a verilen bu cezalandırma görevi, ülkenin terörle savaş yöntemini belirlemiş ve ülkenin genel güvenlik anlayışını şekillendirmiştir. Ancak, bilindiği gibi, bu yöntem, terörü sonlandıramamış, bilakis şiddetin artmasına yol açmıştır.⁵⁵

Smicha Operasyonu

Smicha, İbranice "battaniye" anlamına gelmektedir. Suriyeli kızlar, baskıdan ve küçülen cemaat nedeniyle evlenemedikleri için, İsrail'e göç etmek istiyorlardı. 1970 yılından itibaren, Mossad, Suriyeli Yahudi kızları, teknelerle İsrail'e taşıdı.⁵⁶

Mossad ve Irak Kürtleri

Mossad'ın Kürtlere desteği, 1958 yılında başlamıştır. İsrail'in askeri danışmanlar, cephane ve silahları kapsayan yardımı ise, 1963 yılında, başlamıştır. 1963 yılında, Kürtler için eğitim kampları düzenlendi. Barzani, 1967 ve 1978 yıllarında, İsrail'e ziyarette bulundu.⁵⁷ 1967'de, Arap-İsrail Savaşı'nda ele geçirilen silahların KDP'ye verildiği, belirtilmektedir. Mossad, İsrail hükümeti tarafından, 1963'te İsrail'in resmi temas kurmadığı kişi ve kuruluşlarla ilişki kurma konusunda görevlendirilmiştir. Mossad, İran Haberalma Teşkilatı Savak'la görüşerek, İranlı ve İsrailli müsteşarlar, teknik personel ve subaylardan oluşan dinamik bir yapı kurulmasını sağladı. Bu yapı, Barzani için çalışacaktı. Mossad ve Savak, Kürtlere düzenli silah ve mühimmat sağlanması konusunda tam bir işbirliğinde bulundular. Barzani, Irak'taki Yahudilerin, İsrail'e kaçmalarına yardımcı olmuştur.⁵⁸

Kürt-İsrail ilişkilerinin, 1963 yılından itibaren, yoğun bir stratejik ortaklık haline geldiği görülmektedir. Irak hükümetine karşı, Kürt lider Molla Mustafa Barzani desteklendi. Kürtler, İsraillilerden silah ve askeri eğitim alanlarında destek aldılar. Paris'te bulunan Prens Bedirhan da İsrail'le ilişkilerini geliştirdi. 1940'lardan beri, İsrail, prensle görüşüyordu. 1948'den sonra Bedirhan, İsrail ve Arap ülkeleri arasındaki gizli görüşmeler konusunda İsrail'e yardımcı oldu.

Sait Yılmaz, Dr. Kamuran Ali Bedirhan'ın, İran İstihbarat Örgütü Savak tarafından desteklendiğini, belirtmektedir. Yılmaz, Barzani ve İsrail'in işbirliği neticesinde, Kürt milislerin İsrail subayları tarafından eğitildiklerine değinmektedir. Mossad'ın, Barzani ailesiyle, özel bir ilişkisi bulunmaktadır. Wahington Post'ta yazan Jack Anderson, İsrail'in Barzani'ye her ay 50

⁵⁴ Shpiro, *a.g.m.*, 2006, s.633.

⁵⁵ Allan Newton, "The 'Talking Cure': Intelligence, Counter-Terrorism Doctrine and Social Movements", *Intelligence and National Security*, cilt.26, sayı.1, ss.123.

⁵⁶ Bar-Zohar, Mishal, *a.g.e.*, s.281-290.

⁵⁷ Kuzu, *a.g.e.*; Şalom Nakdimon, Ş, *Irak ve Ortadoğu'da Mossad*, Ankara: Elips Kitap, 2004.

⁵⁸ Nakdimon, *a.g.e.*

Yesevi, Çağla Gül (2014). İsrail İstihbaratı ve Mossad. İçinde Ümit Özdağ (Ed.) *İstihbarat Örgütleri*. Ankara: Kripto Yayınları, 217-270

bin dolar vererek, bunu İsrail karşıtı Irak hükümeti aleyhine kullandığı, belirtilmektedir. Bu miktar, başka bir kaynakta aylık 500 bin dolar olarak geçmektedir.⁵⁹ Molla Mustafa Barzani ve Mossad Başkanı Zvi Zamir arasında özel bir ilişkinin bulunduğu, Anderson tarafından, CIA belgelerine dayandırılarak, açıklanmıştır. Mossad'ın, Barzani'yi tercih etmesinde, bu ailede bulunan Yahudiler ve hahamların etkisinin olduğu da, ileri sürülmektedir.⁶⁰

Iraklı bir pilotun uçak kaçırarak İsrail'e götürmesi de Kürtlerin yardımıyla gerçekleştirilen bir Mossad eylemidir. Bu sayede, İsrail, Sovyet yapımı Mig uçağıyla ilgili bilgi sahibi olmuştur. İsraili General Rafael Eitan'ın anıları da İsrail ve Kürtler arasındaki bu işbirliğini doğrular niteliktedir. Eitan, 1969 yılında, Barzani'nin isteği üzerine, Irak'a gitmiş ve Kürtlerin çok iyi savaştıklarını ancak kendilerine teçhizat konusunda yardımcı olunması gerektiğini, İsrail hükümetine iletmiştir. 6 Mart 1975'te İran ve Irak arasında imzalanan Cezayir Antlaşması ile iki ülke anlaşmışlardır. Bu tarihe kadar, Irak Kürtlerine Mossad desteğinin yanında, İran Haber alma Teşkilatı Savak da destek veriyordu. Bu dönemdeki Kürt isyanını, Cezayir Antlaşmasıyla sonlandırılmıştır.⁶¹

Tuncay Özkan da (2004), Mossad ve İsrail askerlerinden oluşan bir grubun, 18 Temmuz 1963'te, İran üzerinden, Irak Kürtlerine, para ve silah taşıdığını belirtmektedir. İsrail'de, Iraklı Kürtlerle ilgili araştırmalarda, Sefarad Yahudilerin ve Kürtlerin, aynı soydan geldikleri iddiası, yer almaktadır.⁶²

Mossad suikastlar ve bombalamalarla, Irak'ın nükleer programını durdurmak için çalıştı. 1981 yılında, İsrail uçakları, Osirak nükleer tesisini bombaladılar.⁶³ Irak'ta savaş nedeni olarak öne sürülen Kitle İmha Silahlarının varlığı konusunda, uluslararası denetçiler, Irak'ta çalışmalarını sürdürürlerken, Mossad'dan, CIA'den ve kendi ülkelerinin istihbarat servislerinden bilgi aldılar. Irak hükümeti, denetçileri, 1998 yılında, ülkeden çıkarttı. Bu durum, daha sonra Kitle İmha Silahlarının varlığı nedeniyle, Irak'a müdahale edilmesi, sonucunu doğurdu.⁶⁴

İsrail Casusu Kod Adı: “Melek”

İsrail'in ajanlarından en önemlisi Melek kod adlı Mısır Cumhurbaşkanı Nasır'ın damadı olan Ashraf Marwan'dı. Marwan, uzun yıllar Mossad'a para karşılığı askeri ve siyasi bilgiler taşıdı. Ani olan Yom Kippur Savaşını bile haber verdi. Mossad dışında, İtalyan istihbarat servisi, MI6 ve CIA'yle de işbirliğine gitti.⁶⁵ Ancak Ashraf Marwan'ın ikili ajan olduğu ve Mısır istihbaratına çalıştığı konusunda önemli iddialar vardır. Bu iddiaların doğru olması halinde, “Melek” operasyonunun, Mossad tarihinin en başarısız operasyonlarından birisi olarak anılması

⁵⁹ Kuzu, *a.g.e.*, s.148.

⁶⁰ Sait Yılmaz, “İsrail ve Barzani Ailesi”, *Aydın*, sayı.14, 1 Ağustos-1 Eylül 2012, <http://usam.aydin.edu.tr/analiz/israilvebarzani.pdf>, erişim tarihi: 01.08.2013.

⁶¹ Yılmaz, 2012; Nakdimon, 2004; Kuzu, 2010.

⁶² Uğur Özmen, *Irak'ın Kuzeyinde Kurulması Muhtemel Kürt Devleti'nin Türkiye'ye Etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Atılım Üniversitesi SBE, Ankara, 2010.

⁶³ Ostrovsky, Hoy, 1990, s.2.

⁶⁴ Mustafa Kibaroglu, “Kitle İmha Silahlarının Gelişim Süreci, Yayılmasının Önlenmesine İlişkin Yapılan Çalışmalar ve Geleceğin Güvenlik Tehditleri”, *2023 Dergisi*, Kasım 2002.

⁶⁵ Bar-Zohar, Mishal, *a.g.e.*, s.291-311.

Yesevi, Çağla Gül (2014). İsrail İstihbaratı ve Mossad. İçinde Ümit Özdağ (Ed.) *İstihbarat Örgütleri*. Ankara: Kripto Yayınları, 217-270

muhtemeldir. Mısır istihbaratının, İsrail hükümetine kadar sızdığı, İsrail Başbakanına yanıltıcı bilgiler verdiği iddia edilmektedir. Bu bağlamda, Mısır'ın Muhaberat adlı istihbarat örgütü, 1973 savaşında, bir istihbarat başarısı elde etmiştir. Ardından, Mısır ile İsrail barış antlaşması imzalamışlar, iki ülke arasındaki ilişkiler normalleşmiş ve Muhaberat, İsrail'in dış tehdit listesinden çıkarılmıştır.⁶⁶

Dir-A- Zur Operasyonu

Temmuz 2002'de, Suriye, Kuzey Kore ve İran, nükleer konusunda işbirliğine gitme kararı aldılar. Kuzey Kore, İran'ın mali desteğiyle, Suriye'de bir nükleer reaktör kuracaktı. 2007 yılında Dir-A-Zur'daki (El Kibar) nükleer reaktör, İsrail Hava Kuvvetleri tarafından Türk hava sahası kullanılarak, vuruldu. Nükleer tesise, bir Mossad ajanı sokularak bilgi edinildi.⁶⁷

Etiyopya Operasyonu

1951 yılından beri, Yahudilerin, İsrail'e getirilmeleri, Mossad'ın en önemli görevlerinden biri oldu. Fas'tan yüzbinlerce Yahudi getirildi. 1973 yılında, Etiyopyalı Yahudilerin "gerçek Yahudi" oldukları, açıklandı. Etiyopya Başkanı Mengistu, silah dolu her İsrail uçağı ülkesine indiğinde, Etiyopyalı Yahudilerle havalanabileceği konusunda söz verdi. Bu durum, 1978'e kadar sürdü. Ancak, bu bilginin İsrail tarafından duyurulmasının ardından, iki ülke arasındaki bu ilişki sonlandırıldı. Etiyopya'daki iç savaş nedeniyle, Sudan'daki kamplarda yaşayan mülteci Etiyopyalı Yahudilerin, İsrail'e getirilmeleri görevini de Mossad üstlendi.⁶⁸

Fas'tan, Yemen'den, Etiyopya ve Irak'tan Yahudilerin getirilmeleri konusunda başka iddialar da bulunmaktadır. Bunlardan biri, 1961 Ocak ayında, Fas'tan 40 çocuğun, İsrail'e Mossad ajanları tarafından götürülmeleri sırasında, içinde buldukları *Egoz* adlı teknenin batması olayıdır. Bu olayda, Mossad, Fas Hükümetini, suçlamıştır. Ancak, anılan dönemde Yahudilerin seyahat kısıtlamaları bulunmamaktaydı. Faslı Yahudiler, konuyla ilgili soruşturma sonuçlarının açıklanmasını istediler. Faslı Yahudiler, İsrail'e göçe zorlandıkları ve bu nedenle 1951'de, Mossad tarafından kamplarının bombalandığını belirttiler. Bu olayın, Marakeş'te Arap liderlerinin toplandığı sırada yapılması, İsrail karşısında güçlerinin bulunmadığının göstergesi olarak, yorumlanmaktadır. Bunun dışında, Yahudi mültecileri taşıyan gemilerin batması, Mossad'ın kendi çıkarları için Yahudi mültecileri feda etmesi olarak değerlendirilmektedir.⁶⁹

İran Nükleer Enerji Programı ve Mossad Operasyonları

Mossad, İran sınırlarında, İran'ın kuzeyinde, Irak'taki Kürdistan bölgesinde, Orta Asya Cumhuriyetlerinde, üst düzeyde aktif bir konumda bulunmaktaydı. Bu bölgelerde güçlü bir konum elde eden Mossad, İran'a bu bölgelerden sızma ve uranyum zenginleştirme programıyla ilgili bilgi toplama imkânı buldu.⁷⁰

Mossad ve Aman, İran Devriminin vuku bulacağını önceden tahmin etmişlerdi, ancak tam zamanını kestiremediler. Önemli bir istihbarat uzmanı olan Joseph Uri-Bar, İran Devrimi

⁶⁶ Kalemardoğlu, S, Mısır İstihbaratı'nın Kısa Hikayesi", *21. Yüzyıl Dergisi*, sayı: 52, Nisan 2013.

⁶⁷ Bar-Zohar, Mishal, *a.g.e.*, ss.365-372.

⁶⁸ *A.g.e.*, ss.407-424.

⁶⁹ Maemi Giladi, *Ben Gurion's Scandals:How the Haganah and the Mossad Eliminated Jews*. Tempe, Arizona: A. Dandelion Books Publication, 2004.

⁷⁰ Blanche, *a.g.m.*, s.31.

konusunda İsrail istihbaratının öngörüsünü, Amerikan istihbaratıyla karşılaştırıldığında, önemli bir başarı olarak değerlendirmektedir. Bunun nedeni, İsrail istihbarat örgütlerinin ve İsrail Dışişlerinin, İran'ın kültürel kodları ve Fars dili konusundaki tecrübeleri olarak gösterilmektedir.⁷¹

İran Devrimi öncesinde, İsrail ve İran'ın ilişkileri farklıydı. İki ülke, askeri projelerde işbirliği yapmayı planlamaktaydılar. 1977 yılında, İsrail, İran'ın karadan karaya füzelerinin ileri teknolojiye taşınması konusunda, yardımcı olmayı teklif etmişti. Ancak, İran Devrimi sonrasında, ilişkilerin seyri tamamen değişti. Ayetullah Humeyni, nükleer silahlanma projesini durdurdu. Ancak İran-İrak Savaşı sırasında, Irak'ın konvansiyonel olmayan silahları kullanması, İran'ın silahlanma anlayışını değiştirmesine neden oldu. İran'ın, nükleer enerji konusunda işbirliği yaptığı Rusya ve Çin'e, Batılı ülkelerden, baskılar geldi. Çin, bu işbirliğinden vazgeçti ancak Rusya, yapımı 20 yıldan fazla süren reaktörü tamamladı. Reaktör, Rusya ve diğer ülkeler tarafından denetime tabi tutuldu. Bu gelişmeler, İsrail'i rahatsız etti. Ancak bu işbirlikleri dışında, İran'ın gizli olarak yapımını sürdürdüğü başka tesislerin de olduğu, ortaya çıktı.⁷²

Mossad, İran'ın nükleer enerji programını, İsrail'in varlığı açısından önemli bir tehdit olarak görmektedir. Bu programda görevli pek çok İranlı bilim adamının, Mossad tarafından suikasta uğradığı iddia edilmektedir. 2007'de, Dr. Ardaşır Hüseyinpur'un, Mossad ajanları tarafından, zehirlenerek öldürüldüğü haberi, London Sunday Times'da yayınlandı. 12 Ocak 2010'da, Prof. Dr. Mesud Ali Muhammed, arabasının yanına park edilmiş bir motosiklet üzerine yerleştirilmiş bombanın patlaması sonucu, öldü. 29 Kasım 2010'da, Dr. Macit Şahriyari ve Dr. Feridun Abbasi Davani, suikaste uğradılar. 23 Temmuz 2011'de, Daryuş Recai Necad, suikaste uğradı. Necad, 35 yaşında bir Fizik profesörüydü ve iddiaya göre, nükleer savaş başlıklarının faaliyete geçirilmesi için gerekli elektronik düğmelerin geliştirilmesi üzerinde çalışmaktaydı.⁷³

1987 yılında, İran ve Pakistan arasında, nükleer silahlanma projesiyle ilgili bir işbirliği antlaşması imzalandı. Pakistan, nükleer projesinin başına Dr. Abdülkadir Han getirildi. Dr. Han, nükleer enerji le ilgili formülleri, yöntemleri ve santrifüjleri, İran, Kuzey Kore ve Libya'ya satmaya başladı. Bar-Zohar ve Mishal, İran'ın nükleer programının çok başarılı olduğunu, akıllı bir planla ve gizli olarak yürütüldüğünü, belirtmektedirler. Onlara göre, nükleer proje ülkenin her yanındaki farklı yerlere, askeri üslere, sahte laboratuvarlara ve uzak tesislere yayılmış, bulunmaktadır. Bazı tesislerin yerin altına kurulduğu ve üzerlerinin de füze bataryalarıyla çevrildiği, belirtilmektedir. İran'ın nükleer tesisleri, İsfahan, Arak, Natanz ve Kum şehirlerinde bulunmaktadır.

İran'ın nükleer programının gerçek yapısı ile ilgili bilginin, ABD'ye siyasi iltica talebinde bulunan Dr. İftikhar Khan Chaudhry tarafından, Amerikalı yetkililere iletildiği, belirtilmektedir. Dr. Chaudhry, İran ve Pakistan'ın nükleer program konusundaki işbirliğini de açıklamıştır. Bar-Zohar ve Mishal, bu bilginin, ABD tarafından, İsrail'e iletilmediğini de eklemektedirler. Tesislerin varlığını, 2002 yılında, dünyaya duyuran ise İran'a muhalif örgüt, Halkın Mücahitleri idi.

⁷¹ Eyal Pascovich, "Intelligence Assessment Regarding Social Developments: The Israeli Experience", *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, cilt.26, sayı.1, 2013, s.93.

⁷² Bar-Zohar, Mishal, *a.g.e.*, ss.29-30.

⁷³ Bar-Zohar, Mishal, *a.g.e.*, ss.25-29; Oliver Jones, "Iran insights - Iran's intelligence and security apparatus", *Uk Defense Forum*, 2011, www.ukdf.org.uk

İran'ın nükleer programının yavaşlatılması ve durdurulması amacıyla, İran'ın tesislerine pek çok sabotajda bulunuldu. Kullanılan malzemelerin değiştirilmesi ve farklı malzemelerin kullanılmasıyla, tesisler zarar gördü. Konu ile ilgili ABD-İsrail işbirliği ve resmi anlaşma ise Ağustos 2007'de geldi. Mossad'ın başındaki Meir Dagan, Nicholas Burns'le yaptığı görüşmede, İsrail'in İran stratejisini açıkladı. Buna göre, BM tarafından uygulanacak diplomatik baskı ve müeyyideler önem taşımaktaydı. Yayılmanın önlenmesi, öncelikli hedeflendendi. İranlıların, bomba üretiminde ihtiyaç duyulan malzemelere ulaşmalarının engellenmesi gerekmektedir. Dünya bankalarının, İran'la ticaret yapmaları önlenmeliydi. Rejim değişikliği, anlaşmaya varılan diğer konuydu. Bunu gerçekleştirmek için öğrenci ayaklanmaları desteklenecek, ayrıca etnik huzursuzluk kışkırtılacaktı. Nüfusun %50'sini Kürtlerin, Azerilerin, Beluşilerin, Arapların ve Türkmenlerin oluşturduğu gerçeği kullanılacaktı. İsrail'in İran stratejisinin en önemli ayağını, İran'ın nükleer projesine karşı önlemler alınması, oluşturmaktaydı. ABD Başkanı Bush, Mayıs 2007'de, CIA'ye İran'ın nükleer projesini geciktirme amaçlı gizli operasyonları başlatma yetkisi verdi. Bu kararın ardından, Batılı gizli servisler, proje için gereken hammaddeleri, yedek parçaları ve teçhizatları, sabote etme kararı aldılar. Dialemler nükleer tesisi, Parçin deneme tesisi, Natanz tesisi zarar gördü. İran'ın pek çok tesisinde, kazalar ve sabotajlar meydana geldi. İran, ambargolar yüzünden, Batılı istihbarat servisleri için çalışan Doğu Avrupa şirketlerine başvurmak zorunda kaldı ve bozuk ürünleri satın aldı. Bunun yanında, Tinner ailesi, CIA'ye, Libya ve İran'ın nükleer programlarını ifşa etmek konusunda, yardım etti.⁷⁴

2005-2009 yılları arasında, İran'ın nükleer tesisleri ve bilim adamlarına yönelik faaliyetlerde artış görüldü. İran, Kum şehrinde yeni bir nükleer tesis kurdu ve santrifüj üretmeye başladı. Bu tesis fark edilince, İran, tesisle ilgili bilgiyi, Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu'na ilettiler. Kum nükleer tesisinin bulunması konusunda, CIA, MI6 ve Mossad beraber çalıştılar. Mossad'ın diğer yabancı istihbarat örgütleri ile bağlantısını Meir Dagan sağladı. Mossad, İngiliz ve Amerikan istihbarat servisleri dışında, İranlı muhalif liderlerden destek aldı.⁷⁵ İran muhalefetinden İran Ulusal Direniş Konseyi liderleri, İran'ın projesinin başındaki bilim adamlarından Mohsen Fakhri Zadeh'in ismini, adresini, telefonunu açıkladılar. Eski İran Savunma Bakanı General Ali Rıza Asgari, Şubat 2007'de, İstanbul'a giderken ortadan kayboldu. Asgari'nin kayboluşuyla ilgili farklı iddialar bulunmaktadır. Bu iddialardan biri, Asgari'nin İstanbul'da, CIA ve Mossad'a, İran'ın nükleer programıyla ilgili gizli bilgiler verdiği ve yeni bir kimlikle, ABD'de yaşadığıdır.⁷⁶ Ayrıca, Devrim muhafızlarının İran sınırları dışındaki operasyonlarını yürüten gücün Kudüs biriminde görev yapan Amir Shirazi ve Devrim Muhafızları'nın İran Körfezi komutanı Muhammed Soltani ortadan kayboldu.⁷⁷

2009 yılında, Times'da yayınlanan makalede, Mossad Başkanı'nın, Suudi yetkililerle görüştüğü ve İsrail uçaklarının, Suudi hava sahasını kullanarak, İran'a saldırmasına göz yumulacağı, vurgulanmaktadır.⁷⁸ İsrail'in Azerbaycan'da üst edinmiş olması da İran'ın tesislerini daha yakın olması ve müdahalenin daha kolay olacağı anlamına gelmektedir. Benyamin Netanyahu, 1997 yılında, Azerbaycan'ı ziyaret etmiştir. Yüksek düzeyde Knesset temsilcileri, 1998 yılında, Azerbaycan'a bir ziyaret gerçekleştirmişlerdir. Başbakan Yardımcısı Avigdor Lieberman ve

⁷⁴Bar-Zohar, Mishal, 2012, ss.35-39; Blanche, 2009.

⁷⁵Bar-Zohar, Mishal, s.39.

⁷⁶Kuzu, 2010, s.134.

⁷⁷Bar-Zohar, Mishal, ss.40-42.

⁷⁸J. Philips, J. "An Israeli Preventive Attack on Iran's Nuclear Sites: Implications for the US", *Backgrounder*, sayı.2361, 15 Ocak 2010.

Yesevi, Çağla Gül (2014). İsrail İstihbaratı ve Mossad. İçinde Ümit Özdağ (Ed.) *İstihbarat Örgütleri*. Ankara: Kripto Yayınları, 217-270

Dışişleri Bakanı Tzipni Livni, 2007'de, Başbakan Şimon Perez, 2009'da ve Lieberman, bu kez Dışişleri Bakanı olarak 2012 yılının Şubat ayında, Azerbaycan'a resmi ziyaretlerde bulunmuşlardır. Bu ziyaret esnasında, Mossad eski görevlilerinden ve şimdi İsrail Hava Savunma Şirketi'nin (*Israel Aeronautics Defense Systems*) üst düzey yöneticisi Avi Leumi, Lieberman'a eşlik etmiştir.⁷⁹

İran, nükleer programıyla ilgili yardımı, Lübnan'daki Hizbullah örgütünden almaktaydı. İsrail'in Azerbaycan'da bulunan Büyükleçiliği, 2008'de havaya uçuruldu. Bu olay, Mossad tarafından Hizbullah Lideri İmad Mugniye'nin öldürülmesinin intikamı olarak sunuldu. İran nükleer programına karşı Mossad tarafından yürütülen kampanya nedeniyle İran, Aralık 2005'te nükleer konusunda karşı-casusluk faaliyetlerini yürütecek Oghab-2 yapılanmasını oluşturdu. Oghab-2'nin ana görevi, İran nükleer programını, yabancı istihbarat servislerinin müdahalesinden korumaktır. Ancak yapılanmaya rağmen, 2007'de Hasanpur suikasti, gerçekleşti. General Asgari, İstanbul'da kayboldu ve İran'ın nükleer müzakerecisi Hüseyin Musavin'in İngilizler lehine casusluk yaptığı anlaşıldı. İran Savunma Bakanlığı, İran'ın güvenlik yapılanmasıyla ilgilenen işadami ve elektronik uzmanı Ali Aştari'nin, Mossad için 3 yıl casusluk yaptığını duyurdu ve Aştari, ölüme mahkum edildi. Uzmanlara göre, Aştari, İsrail'e ciddi bir istihbarat sağladı, bu olay İran ve İsrail arasındaki istihbarat savaşlarının kızışması olarak nitelendirildi. Devrim Muhafızları Tugayı Komutanlarından General Muhsin Rızai, İran nükleer programında çalışan çok sayıda kişinin yakalandığını belirtmektedir. Bu kişilerin, CIA ve Mossad adına casusluk yaptıkları, öne sürülmektedir.⁸⁰

2010 yılında, dünyanın en gelişmiş virüslerinden biri olan Stuxnet, Natanz santrifüjlerini kontrol eden bilgisayarları bozdu. Konunun uzmanları, bunu yapabilecek iki ülke olduğunu ileri sürdüler. Bu iki ülke, ABD ve İsrail idi. Mossad'ın tüm çabalarına rağmen, İran'ın nükleer programı tamamen sonlandırılmadığı, ancak geciktirildiği, belirtilmektedir.

Obama'nın İran'la ilişkilerin yapısını değiştirme arzusuna rağmen, Mossad, İran'ın nükleer programını yürüten görevlilere yönelik suikastları ve programa gerekli materyallere ve tesislere yönelik sabotajları sürdürmektedir. Barak Obama ve Benyamin Netanyahu'nun güvenlik kaygıları, ciddi farklılıklar göstermektedir. Obama, iktidara geldiği dönemde, İran'la müzakerelerden yana bir tavır koyarken, Netanyahu önleyici saldırıdan yanaydı ve İran'ı, İsrail'in varlığı için ölümcül bir tehdit olarak görmekteydi. Amerikalılar, gizli-kapaklı operasyonlardan yanaydılar, İsrail gizli servisini, bu konuda uyardılar. İran'ın nükleer silahlarıyla ilgili pek çok operasyon, başarısızlıkla sonuçlandı. İranlı Hasanpur'un ölümü ise bir başarıya işaret etmekteydi. İranlı bilim adamı Prof. Dr. Hasanpur, Mossad tarafından öldürüldü. Ayrıca, İran Devrim Muhafızlarının üst düzey yöneticilerini taşıyan 2 yolcu uçağının düşürülmesinin de 2002 yılından itibaren Mossad'ın başında Meir Dagan önderliğinde planlandığı, belirtilmektedir.⁸¹ Dagan, 2011 yılında görevden ayrılırken, İran'ın projesinin, 2015 yılına kadar ertelendiğini, duyurdu.

Mossad, İran'ın nükleer enerji programını, İsrail'in birlik ve bütünlüğü açısından önemli bir tehdit olarak görmektedir. Bu programda görevli pek çok İranlı bilim adamının, Mossad tarafından suikasta uğradığı iddia edilmektedir. 2007'de Dr. Ardaşır Hüseyinpur'un Mossad ajanları tarafından zehirlenerek öldürüldüğü haberi, London Sunday Times'da yayınlandı. 12 Ocak 2010'da Prof. Dr. Mesud Ali Muhammed, arabasının yanına park edilmiş bir motosiklet

⁷⁹ Mark Perry, Israel's Secret Satging Ground. *Foreign Policy Magazine*, 28 Mart 2012.

⁸⁰ Blanche, *a.g.m.*

⁸¹ *A.g.m.*

üzerine yerleştirilmiş bombanın patlaması sonucu, öldü. 29 Kasım 2010'da Dr. Macit Şahriyari ve Dr. Feridun Abbasi Davani, suikaste uğradılar. 23 Temmuz 2011'de, Daryuş Recai Necad, suikasta uğradı. Necad, 35 yaşında bir Fizik profesörüydü ve iddiaya göre, nükleer savaş başlıklarının faaliyete geçirilmesi için gerekli elektronik düğmelerin geliştirilmesi üzerinde çalışmaktaydı.⁸²

Mossad ve El Kaide

El Kaide terör örgütünün öncelikli hedefleri, Batı demokrasileri, İsrail ve ABD olarak nitelendirilmektedir. El Kaide yöneticileri tarafından, ABD, “büyük şeytan” olarak nitelendirilirken, İsrail “küçük şeytan” olarak nitelendirilmekteydi. El Kaide lideri Usame Bin Ladin hakkındaki ilk istihbarat, 1988 yılında, Mossad tarafından, Amerikan Merkezi Haber Alma Teşkilatı'na (CIA) iletildi. Mossad, Ladin'in ileride İsrail'in güvenliğini tehdit edebileceğini tahmin ederek, onu izlemeyi ve hakkında bilgi toplamayı sürdürdü.

1980'lerde, Mossad, Sudan'da eğitim alan Filistinlilerle ilgili bilgi topladı. Mossad, Şabak ve Aman'ın araştırmaları sonucunda, bu yapının başında Mısırlı Ayman El Zevahiri'nin olduğunu, anladı. Enver Sedat suikastı sonrasında tutuklanan ve daha sonra serbest bırakılan Zevahiri, Sudan'da yaşamaktaydı. Zevahiri, Ladin'le yakın işbirliği içindeydi. Bu dönemde Ladin, Sudan'da inşaat firmalarına sahipti ve bu firmalardan bir tanesinin ismi “El Kaide” idi. Mossad, bu örgütlenmeyle ilgili daha çok bilgi toplamak ve gerekirse önleyici faaliyetlerde bulunmakla görevlendirildi. Başbakan İzak Rabin, “küresel cihad”ın büyüyen tehdidi konusunda kamuoyunu uyaran konuşmalar yaptı.⁸³

Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek'e, Sudan'da, suikast teşebbüsü, Bin Ladin'in Sudan'dan çıkarılmasına neden oldu. Bin Ladin, adamlarını, Yemen, Pakistan, Afganistan, İran ve Lübnan'a göndermek zorunda kaldı. Ladin, Taliban'la iyi ilişkiler kurduğu Afganistan'a yerleşti. 1996 yılında, ABD'ye “cihad” ilan etti. Büyüyen küresel cihat tehdidi üzerine, 1990'larda, Mossad, bünyesinde teröre karşı müdahale birimini kurdu. 2002 yılında, İsraililere Kenya'daki saldırılar üzerine, Ariel Şaron, Mossad'a, El Kaide'yi tehdit listesinin en üstüne koyması konusunda çağrıda bulundu. Bu çağrı, 2004'te, El Kaide tarafından gerçekleştirilen Sina yarımadasındaki otel saldırıları sırasında yeniden vurgulandı.⁸⁴ 2005 Ağustos'undaki El Kaide roketleri, Ürdün'deki bir hastanenin, İsrail-Eliat havaalanının yakınlarını vurdu ve bir ABD denizaltısının üzerinden geçti. Bu olay, Şabak, Mossad, Ürdün ve Mısır'ın işbirliğinde bulunmalarını gerektirdi.⁸⁵

Mossad'ın İsrail'in Diğer İstihbarat Örgütleri ile İlişkileri

İsrail Devleti, soykırım sonrasında savaşların içinde kurulan bir devlettir. Bu nedenle, devletin ana amacı, en başından beri devletin bağımsızlığını ve bekasını korumak olmuştur. İsrail ordusu, devletin karar-alma sürecinde daima etkili bir unsur olmuştur. İsrail Askeri Haberalma teşkilatı, Aman, devletle ilgili istihbari faaliyette bulunmaktadır ve çalışma alanının büyük kısmını, “Filistin'le ilgili Barış için İstihbarat” teşkil etmektedir. Aman'ın operasyonlarındaki

⁸² Bar-Zohar, Mishal, 2012, ss.25-29; Jones, 2011.

⁸³ Sholom Shpiro, Israeli Intelligence and Al-Qaeda. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, sayı. 25, 2012.

⁸⁴ Shpiro, 2012, ss.242-243.

⁸⁵ A.g.m., s. 249.

başarısızlıklar ve askeri ve siyasi konularda ayırım yapılması gerekliliği nedeniyle, devletle ilgili faaliyetlerinin kademeli olarak sonlandırılması gündemdedir. İsrail'deki seçimlerin son 15 yılı incelendiğinde, İsrail halkının sağ partileri daha yoğun bir şekilde desteklediği görülmektedir. Aman'ın Araştırma Bölümü'nün sol örgütlerle ilgili çalışmalar yaptığı, belirtilmektedir. Sol örgütlerin, Batı'da, İsrail karşıtı aktivitelerde buldukları ve böylelikle İsrail devletinin meşruiyetinin sorgulanmasına yol açtıkları ileri sürülmektedir.⁸⁶ Ülke içi karşı-casusluk faaliyetleri ile ise Şabak örgütü, görevlendirilmiştir. Şabak'ın faaliyet alanlarının ülke içi yani İsrail ve Filistin toprakları olması, halk tarafından diğer istihbarat örgütlerine nazaran daha fazla sorgulanmasına neden olmuştur. Aman, İsrail Ordusu'nun Askeri İstihbaratıdır ve dış tehditlere karşı faaliyet göstermektedir.

İsrail, siyasal sistemiyle ilgili önemli bir eleştiri, ülkenin kurulduğu ilk günden beri, siyaset ve ordunun birbirinden ayıramadığı gerçeğidir. İsrail halkı, İsrail Ordusu'nun, halkın ve devletin ordusu olma özelliğinin koruması konusunda hemfikirdir. Bu nedenle, İsrail Ordusu'nun rolleri ve aktivitelerinin, siyasi karışıklık ve siyasi eğilimlerden uzak tutulması amaçlanmaktadır. Bu fikir, İsrail'in ilk Başbakanı ve Savunma Bakanı Ben Gurion tarafından, tasarlanmıştır. Ancak, işler kurgulandığı gibi gitmemiş, ordu ve siyaset birbirinden ayıramamıştır. Bunun başlıca nedenleri, İsrail'in tarihi ve coğrafyasının niteliği ile ilintilidir. Altı Gün Savaşları, Batı Şeria ve Gazze'nin işgali ve bu olaylar sonucunda gerçekleşen barış süreci, İsrail Ordusu'nun aktivitelerinin siyasetten arındırılmasını imkânsız hale getirmiştir.⁸⁷

Aman'ın siyasal alana müdahalesi, İsrail'in, Batı Şeria ve Gazze Şeridini işgali ile yoğunlaştı. Altı Gün Savaşları öncesinde, bu bölgeler, Ürdün ve Mısır'ın kontrolü altında bulunmaktaydı. Savaşın ardından, İsrail ordusu, bölgeyle ilgilenmeye başladı. Ancak bölge, ilhak edilmedi ve bölgede yaşayan Filistinliler, İsrail vatandaşlığına geçemediler. Bu nedenle, bölge devlet içi bir sorun olarak değil, bir dış tehdit olarak kalmayı sürdürdü. 1980'ler ve özellikle 1990'lar sonrası, Aman'ın istihbari faaliyetleri "barış istihbaratı" olarak nitelendirildi. Bu bağlamda, Filistin Milli Misakı, yani Filistin Kurtuluş Örgütü'nün Kuruluş Belgesini, incelediler.⁸⁸

Aman'ın Araştırma Bölümü, 1953 yılında kuruldu ve Yom Kippur Savaşı'nın ardından bir bölüm haline geldi. 1970 yılından sonra, Aman, sadece İsrail Ordusu'nun İstihbarat Servisi olarak değil, tüm hükümetin ve ülkenin savunma gücü olarak görev yapmaya başladı. Aman Araştırma Bölümü, İsrail devletinin iç işleri haricinde tüm istihbarat alanlarında araştırma ve değerlendirme faaliyetlerinde bulunmaya başladı. Dünyadaki pek çok istihbarat servisinin aksine, Aman, askeri konulardaki istihbaratın yanında, diğer ülkelerin liderlerinin niyetleri ve barış konusunda istihbarat faaliyetleri üzerinde de çalışmalarını yürütmüştür. Aman, yani İsrail'in Askeri Haber Alma Teşkilatı, İsrail'in diğer istihbarat örgütleri arasında belirli bir üstünlüğe sahip olmuştur. Bu üstünlük, özellikle 1973 yılına kadar sürmüştür. Askeri istihbarat üzerinde son derece önemli bir uzman olarak gösterilen Uri Bar-Joseph, 1973 Yom Kippur Savaşı'nın gerçekleşeceği konusundaki istihbarat eksikliğinin, istihbarat örgütlerinin başarısızlığı olarak nitelendirildiğini, ileri sürmektedir. Bu tarihe kadar, İsrail'de, en üstün istihbarat örgütü, askeri istihbarat örgütü olarak gösterilmekteydi.⁸⁹

⁸⁶Eyal Pascovich, *a.g.m.*

⁸⁷ *A.g.m.*

⁸⁸ *A.g.m.*

⁸⁹ Pascovich, *a.g.m.*; Bar-Joseph, 2007; A. Giannoulis, *RIEAS Research Paper: Intelligence Failure and the importance of Strategic Forthright to the preservation of National Security*, sayı.155, Ekim 2011, Atina, s.13.

1960'lı yılların başında, Aman ve Mossad arasında bir fikir ayrılığı meydana geldi. Mossad, Alman bilim adamlarının, Mısır'ın nükleer programını desteklediğini, öne sürdü. Ancak, bu görüş, Aman tarafından kabul edilmedi. Bu dönemin önemli bir özelliği, Almanya tarafından Soykırım tazminatlarının ödenmesiydi.⁹⁰

1975-76 yıllarında gerçekleşen Lübnan Savaşı'nda, Aman ve Mossad'ın orduya gerekli istihbaratı sağlayamadığı, ileri sürülmektedir. Mossad'ın, Lübnan'daki Hristiyan lider Beşir Cemayel'le sıkı ilişkileri bulunmaktaydı.⁹¹ 1973 Savaşı ardından, Aman'ın ikinci büyük istihbari hezimetini 1987 intifadasının öngörülememiş olmasıdır. Bu bağlamda, Filistin halkının sosyo-ekonomik sorunları konusunda istihbarat araştırmasının eksiklikleri olduğu, belirtilmektedir.⁹²

Şimon Perez, 1992 yılındaki Oslo Barış Görüşmelerinde, askeri istihbaratı, orduyu ve ABD'yi sürecin dışına çıkardı ve Filistin Hükümeti ile gizli barış görüşmeleri yürüttü. Ancak, daha sonra, İsrail halkının şüphelerini ortadan kaldırmak amacıyla, Aman, yeniden barış sürecinin içine dahil edildi. Bu husus, Aman'a İsrail halkı tarafından duyulan güveni göstermektedir. Buna rağmen Aman, 1994 yılında, Ürdün'le imzalanan barış görüşmelerine de dâhil edilmedi. 1999 yılında, İsrail Savunma Gücü ve Aman, Ehud Barak'la fikir anlaşmazlığına düştüler. Barak, İsrail askeri güçlerinin Lübnan'dan çekilmesini istiyordu. 1993 Oslo görüşmeleri sırasında, FKÖ, İsrail'in yaşam hakkını kabul etti. Bunun yanında, Oslo görüşmelerinin yazılı olmayan prensibine göre Arafat, İsrail'in çekildiği yerlerde terörizmin ortadan kaldırılmasını kabul etti. CIA, 1980'lerin sonunda, FKÖ ile ilişkisini düzeltmeye başladı. CIA, Oslo Barış Antlaşmasının ardından, yeni Filistin Yönetimi'nin güvenlik birimlerinin yapılandırılması, eğitilmesi konularında yardımcı olmaya başladı.⁹³

Oslo Barış Antlaşması'nın ardından, Filistinli mültecilerin, Batı Şeria ve Gazze'ye dönmeleriyle, Aman, Şabak ve Mossad'ın yetki alanları karıştı ve örgütler finans kaynaklarını ve kontrol alanlarını kaybetmemek için rekabete girdiler.⁹⁴

Netanyahu'nun, 1996 yılındaki Birinci Başbakanlığı döneminde, hükümet ve istihbarat servislerinin arası bozuldu. Netanyahu, siyasal tecrübeden yoksun olarak iktidara geldi. Bunun yanında, siyasal tecrübelerinden yararlanacağı yardımcılar yerine kendisine genç yardımcılar seçti. Netanyahu ve tüm ekibi, Oslo Barış Sürecine karşıydılar. Bu ekip, Yaser Arafat'ı terörist olarak görmeye devam etti. Netanyahu Hükümeti, Oslo Barış Sürecine destek veren, Aman, Mossad, Şabak'a da şüphelerle yaklaşmıştır.⁹⁵ Netanyahu, İsrail Ordusu, Aman, Mossad ve Şabak'ın, "barış süreci" ile ilgili isteklerinden hoşlanmadı, onlarla görüşmeleri azalttı. Gönderilen istihbarat raporlarını okumadı, hatta geleneğin tersine, Filistinlilerle diplomatik ilişkilerde, askeri yetkililerin yer almasını, engelledi.⁹⁶

İsrail İstihbarat Topluluğu, halk arasında apolitik olmakla ünlenmişti. Ancak Netanyahu'nun başkanlığının ilk döneminde, bu ünleri yara aldı. Bu dönemdeki politik baskılardan muaf tutulan Mossad Başkanı Dr. Uzi Azad oldu. Azad, daha sonra, 1997-99 yılları arasında, Netanyahu'nun dış politika danışmanı ve 2009-2011 yılları arasında milli güvenlik danışmanı olarak görev yaptı.

⁹⁰ Pascovich, *a.g.m.*, ss.13-14.

⁹¹ Ostrovsky, 1994, 55.

⁹² Pascovich, *a.g.m.*, s.16.

⁹³ Shpiro, *a.g.m.*, 2012.

⁹⁴ Newton, *a.g.m.*, 2011, s.124.

⁹⁵ Bar-Joseph, 2013 s.358.

⁹⁶ Pascovich, *a.g.m.*, s.19.

Askeri istihbaratın başındaki Amos Gilad, fikirlerini daha rahat açıklamıştır. Gilad, barış sürecindeki çıkmazın, Netanyahu'nun politikalarının bir ürünü olduğunu ve bu durumun öncelikle Suriye ve diğer Arap devletleriyle savaşa yol açabileceğini, savundu. Moshe Ya'lon'un Arafat'ı terörist olarak nitelendirilmesi, emekli olmuş diğer istihbarat uzmanları tarafından Netanyahu'nun baskılarına boyun eğmesi olarak nitelendirildi. Şabak Şefi Ami Ayalon da, Gilad gibi, Netanyahu'nun politikalarının ve yeni yerleşimlerin, intifadaya yol açabileceğini, ileri sürdü. Netanyahu'nun yardımcıları, daha önce İsrail donanmasına da komuta eden Ayalon'ın hükümetin politikalarına sadık olmadığını ve bulunduğu görevi hak etmediğini ileri sürdüler. Netanyahu, muhalefet liderleriyle görüşen İsrail Ordu komutanını da görevden aldı. İstihbarat örgütlerinin, diplomatik görüşmelere katılmasına, izin vermedi. Netanyahu, istihbarat tahminlerini değiştirmeyi başaramamıştır. Son dönemde en önemli konu, İran'ın nükleer silahlanmasıdır. İstihbarat örgütlerinin görüşlerinin aksine, Netanyahu, İran'a karşı askeri bir müdahaleden yanadır. Mossad'ın eski başkanlarından Meir Dagan, böyle bir müdahalenin, son derece aptalca, olduğunu vurgulamaktadır. Mossad Başkanı Tamir Pardo da İran'ın, İsrail' varlığına ciddi bir tehdit sayılamayabileceğini, belirtmektedir. Bu görüşler, siyasi baskılara rağmen, henüz değiştirilmemiştir.⁹⁷

İstihbaratın Değişen Yüzü

İsrail istihbarat servislerinin profesyonelleşmesi, 1979 yılında, Mısır'la barış antlaşması imzalanması, Oslo Barış süreci, tehdit algısının göreceli olarak azalmasını, gündeme getirmiştir. 1973 Yom Kippur Savaşı'nda, Otobüs-300 olayında ve Lübnan Savaşı'nda, istihbarat örgütlerinin operasyonlarının eleştirildiği gözlemlenmiştir. Bu eleştiriler, istihbarat örgütlerinin daha sonraki operasyonları konusunda daha dikkatli olmaları gereğini, ortaya koymuştur. İsrail halkı ve medyası, açık tartışmaların ve eleştirilerin olmamasının, ülkenin güvenliğini güçlendirmedini, bilakis zayıflatabildiğini, gözlemlediler.⁹⁸

Yabancı istihbarat örgütleriyle ilgili yeni eğilim, yeni dünya düzeninin, yeni bir uluslararası sistemin başlangıcını ifade eden 1989 yılından beri, istihbarat servisleri arasında uluslararası işbirliğinin de ötesinde küresel işbirliğidir.

11 Eylül olaylarından sonra, Amerikan istihbarat servislerinin yeterlilikleri konusunda tartışmalar yapılmaya başlamıştır. John Schindler, Amerikan terörle müdahale uzmanlarının, İslami terörizm konusunda, İsrailli meslektaşlarının tecrübelerinden yararlanmaları gerektiğini, ileri sürmektedir. Schindler, Aman, Mossad ve Şabak'ın yöntemlerinin, Amerikalı istihbarat örgütlerinin yöntemlerinden çok üstün olduğunu vurgulamaktadır. Örneğin, Şabak görevlileri, asıl görevleri olan sorgulamaya geçmeden önce, 3 yıl Arapça ve psikoloji eğitimi almaktadırlar.⁹⁹ 11 Eylül sonrası gelişmeler ve ardından yaşanan 2003 Irak Savaşı, istihbarat servislerinin, barış sağlama sürecinin doğal parçası haline geldiklerini, göstermektedir. İstihbarat örgütleri, barış yapım sürecinde, farklı roller oynamaktadırlar. İlk rolleri, tarafları diyalog için bir araya getirmektir. İstihbarat servisleri, liderler arasında, resmi olmayan mesajların iletiminde, önemli rol oynamaktadırlar. İkinci olarak, hangi tarafın haklı olduğunu bulmak için bilgi toplamayı amaçlamaktadır. Bu anlamdaki hakemlik mekanizmasında, servisler sadece kendi hükümetlerini

⁹⁷ Bar-Joseph, 2013, ss.359-60.

⁹⁸ Bar-Joseph, 1997.

⁹⁹ J.R. Schindler, "Defeating the Sixth Column: Intelligence and Strategy in the War on Islamic Terrorism", *Orbis (Fall)*, 695-712, 2005.

bilgilendirmektedirler. Orta Doğu'da istihbarat servisleri, İsrail ve Arap ülkeleri arasındaki barış antlaşmalarına tarafların uyumu ile ilgili bilgi toplamaktadırlar. Arabuluculuk faaliyetinde ise tarafların uzlaşmasını sağlamak amacıyla tavsiyelerde bulunma faaliyetini yürütmektedirler.¹⁰⁰

1990'ların başında, yeni bir uluslararası sistemin kurulmasının etkisiyle, Avrupa devletleri ve ABD, istihbarat servislerinin bütçelerinde kesinti yapma kararı aldılar. Ancak, 11 Eylül sonrası Transatlantik İstihbarat Servislerinde bir gelişme ve büyüme gözlemlendi. Yeni federal istihbarat yapıları ortaya çıktı. Bu artış, Avrupa'da değil, ABD'de gözlemlendi. Benzer bir eğilim, 2004 Madrid Olayından sonra, Avrupa ülkelerinde belirldiyse de daha sonra gündemden çıkarıldı. 11 Eylül sonrası istihbarat, teröre karşı savaşın bir parçası haline gelmiştir. Amerikalılar için terörizmle savaş, dış kaynaklı ve ülke dışında yürütülen bir aktivitedir. Ana amaç ise, ABD'yi sınırlarının ötesinde korumaktır. Avrupalılar için bu konu, yerel, ülke içi bir sorun olma özelliği göstermektedir. Buna göre, Avrupa ülkeleri, teröristlerin mali kaynaklarını kesmeyi ve müttefikleriyle, bilgi paylaşımında bulunmayı tercih etmektedirler. Ancak bazı uzmanlar, bu faaliyetlerin de terör önleyici yöntemleri tercih eden Amerikan yöntemlerine yaklaştığını, öne sürmektedirler. 11 Eylül sonrası istihbarat servisleriyle ilgili gözlemlenen diğer bir eğilim, yerel ve yabancı istihbarat örgütlerinin işbirliği ve ortak çalışmalarındaki artıştır.¹⁰¹

2003 yılında, Irak'ın Kitle İmha Silahları ile ilgili verilen yanlış istihbarat ya da istihbaratın politikacılar tarafından farklı şekilde kullanılması, askeri bir müdahalenin gerçekleşmesine neden olmuştur. Bu olay, istihbarat servislerinin uluslararası güvenilirliğini, zedelemiştir. 2003 Irak Savaşının ardından, ABD önderliğindeki koalisyonun, istihbarat birimlerinin savaş sonrası yeniden yapılanma konusundaki görüşlerine itibar etmemesi, ciddi sonuçlara yol açmıştır.¹⁰²

Arap Baharı ve İsrail'in Güvenliği

Eski Mossad Başkanı Shaptai Shavit, Arap Baharı başlamadan önce önemli bir tespitte bulunmuştur. Shavit, Sünni-Şii gerginliğinin artacağını öne sürmektedir. Buna göre, sorun, İsrail ve Hizbullah arasında değildir. İsrail, Mısır, Suudi Arabistan'ın, Lübnan Savaşıyla ilgili Hizbullah'ı suçladıklarını, vurgulamaktadır. Buna göre, önemli Sünni ülkeler, İran, Güney Lübnan, Irak'ın oluşturdukları Şii Hilalinden, bahsetmektedirler. Bu noktada Shavit, sorunun, köktenci İslam olduğunu, İsrail ve Lübnan arasında küçük bir toprak için çatışma olmadığını, vurgulanmaktadır. Buna göre, İsrail tarafından, İran, köktenci İslamın önderi olarak sunulmaktadır. Shavit, Suriye'nin, Sovyetler Birliği'nin (SB) müttefiki olduğunu ve SB'nin dağılmasının ardından, rejimin bekası için İran'la işbirliğine gittiğini belirtmektedir. Shavit'e göre 3 tür İslam fanatizmi bulunmaktadır: İran'ın devlet terörizmi, El Kaide'nin uluslararası terörizmi, ve Vahabizm. Shavit, Vahabilerin, Batı karşıtı fikirlerini barışçıl yollarla yaydıklarının, bunun için okullar ve camiler açtıklarını belirtmektedir.¹⁰³ Seymour Hersh, 1979 İran Savaşı'nın ardından, ABD'nin bölgedeki Mısır, Ürdün, Suudi Arabistan gibi Sünni devletleri desteklediğini, açıklamaktadır. Ancak, 11 Eylül Olayları, bu durumun değişmesine yol açmıştır. Suudi Arabistan tarafından desteklenen El Kaide, baş düşman haline gelmiştir. 2003 yılında, ABD'nin yeni-

¹⁰⁰Sholom Shpiro, S. (2004). "Intelligence Services and Political Transformation in the Middle East", *International Journal of Intelligence*, cilt. 17, sayı.4, 2004, ss.575-600.

¹⁰¹ Richard Aldrich, "Global Intelligence Co-operation versus Accountability: New Facets to an Old Problem", *Intelligence and National Security*, cilt.24, sayı.1, 2009.

¹⁰² Bar-Joseph, 2013; Len Scott ve Gerald Hughes, "Intelligence in the Twenty-First Century: Change and Continuity or Crisis and Transformation?", *Intelligence and National Security*, cilt:24, sayı.1, 2009.

¹⁰³ Shaptai Shavit, "This Is A Clash of Civilizations", *NPQ*, 2006.

muhafazakarları, Irak'ta kurulacak bir Şii hükümetin, Sünni aşırı güçleri dengeleyebileceğini, düşündüler. Amerikan Hükümeti, Amerikan istihbarat örgütlerinin, İran ve Iraklı Şii liderlerin ilişkileriyle ilgili uyarılarını, önemsemedi. Hersh, ABD'nin, 2006 yılı sonlarından itibaren, Irak'ta durumun kötüleşmesiyle, Ortadoğu ile ilgili politika değişikliğine gittiğini vurgulamaktadır. Buna göre, yeniden Sünni devletler desteklenecek, İran, Suriye ve Hizbullah karşı kampta yer alacaklardır. Hersh'in, özellikle dikkat çektiği nokta, bu politikanın, finansal ve operasyonel olarak, Suudi Arabistan tarafından desteklendiğidir. ABD, bu tarihten itibaren, Lübnan'da, İran tarafından desteklenen Hizbullah'ı zayıflatmak için Suudi Arabistan'la, işbirliğinde, bulunmaktadır. Ancak bu durumun diğer bir sonucu, El Kaide'ye sempati duyan, ABD karşıtı Sünni grupların, güçlenmesidir. İran karşıtlığı, İsrail ve Suudi Arabistan'ın, aynı kampta yer almaları sonucunu doğurmuştur.¹⁰⁴

Arap Baharı, İsrail'in demokratikleşme süreci olarak adlandırdığı bir dönem değildir. Artan ve güçlenen İslami hareketler, İsrail'i rahatsız etmektedir. İran'ın nükleer silaha sahip olma potansiyeli başta İsrail olmak üzere, ABD, AB ve Körfez Arap ülkeleri için tehdit olarak algılanmaktadır. İran, İsrail güvenliği yanında, ülkenin varlığı açısından da ciddi bir tehdit olarak görülmektedir. Mossad, İran içerisinde faaliyette bulunmaktadır ve bu faaliyetlere İsrail'in güvenliği açısından büyük önem verilmektedir.¹⁰⁵

Arap Baharı, CIA ve Mossad için önemli bir müttefik olan Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek'in devrilmesiyle sonuçlanmıştır. İsrail ve ABD, Mübarek'i iyi bir müttefik ve Mısır'ı da istikrar adası olarak nitelendirmekteydiler.¹⁰⁶ İsrail ve ABD ilişkilerinin yapısının değiştiği konusunda analizler yapılmaktadır. Bu analizler, Bush yönetiminin, İsrail yanlısı tutumu ve Obama'nın, İsrail-karşıtı tutumuyla açıklanmaktadır. Ancak, politikadaki değişiklik liderlerin tavırlarından çok, Ortadoğu'daki çıkar farklılıklarından kaynaklanmaktadır.¹⁰⁷ Ortadoğu'da iki ülkenin ortak çıkarları, mevcuttur. Her iki ülke de İran'ın nükleer programını, balistik füzeler ve Kitle İmha Silahlarının yayılmasını, tehdit olarak görmektedirler. İki ülke, İslami terörist faaliyetlerin, El Kaide, Hamas ve Hizbullah'ın faaliyetlerinin durdurulmasını arzu etmektedirler. Batı yanlısı hükümetlerin, örneğin Ürdün'ün savunulmasını, önemsemektedirler. Ayrıca, İsrail-Filistin sorununun iki devletli-iki toplumlu bir çözümle sonlandırılması konusunda uzlaşmaktadırlar. Ancak, bunların gerçekleştirilmesindeki öncelikleri ve yöntemleri farklılık göstermektedir. Netanyahu, ABD politikalarını korkak ve geleceği öngöremeyen politikalar olarak nitelendirmektedir. Netanyahu'nun konuşmasının satır araları okunduğunda, bu politikaların İran'a yaradığı, ABD'nin müttefikleri Suudi Arabistan ve İsrail'i koruyamadığı ve bölgede Rusya ve Çin lehine bir güç boşluğu yarattığı, savunulmaktadır.¹⁰⁸

İki ülke, İsrail-Filistin sorununun ikili müzakerelerle barışçıl çözümü ve Hamas'la masaya oturulmaması konusunda hem fikirdirler. ABD, Yahudilerin, Batı Şeria ve Doğu Kudüs'e yerleşimine karşı çıkmaktadır. Bu politika, Bush döneminde de savunulmaktaydı. Ancak, Obama bunun barış sürecinin geleceği açısında hassas bir konu olduğunun, farkındadır. Obama, Filistin-

¹⁰⁴Hersher, S, "The Redirection", *The New Yorker*, 5 Mart 2007, http://www.newyorker.com/reporting/2007/03/05/070305fa_fact_hersh (erişim tarihi:23.11.2013).

¹⁰⁵ Rainesborough, *a.g.m.*, 2012.

¹⁰⁶ Eyal Pascovich, "Intelligence Assessment Regarding Social Developments: The Israeli Experience", *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, cilt.26, sayı.1, 2013.

¹⁰⁷ Dov Waxman, "The Real Problem in U.S Israeli Relations", *The Washington Quarterly*, cilt 35, sayı.2, 2012. 71-87.

¹⁰⁸ *A.g.m.*, ss.74-75.

İsrail barışının, bölge istikrarına katkıda bulunacağını, vurgulamaktadır. Her iki ülke de İran'ın nükleer programının durdurulması konusunda hem fikirdirler. Ancak, ABD, bu programı, İsrail'in toprak bütünlüğünü ve egemenliğini sonlandıracak bir tehdit olarak değerlendirmemektedir. Bu bağlamda, yöntemler ve öncelikler farklılık göstermektedir. Arap Baharı sürecinde, ABD rejimlere karşı ayaklanan ve sokak gösterileri yapan halkları desteklerken, İsrail, gelecekteki bölgesel belirsizlikler nedeniyle, açık olmasa da, bu rejimlerin liderlerinden yana bir tutum takınmıştır. Bu durum, özellikle Hüsnü Mübarek rejiminin İsrail tarafından desteklenmesi ve ABD rejiminin, Mübarek'in görevden ayrılması talebi ile açıklık kazanmıştır. Aynı politika değişimi, Suriye konusunda da görülmektedir. İsrail, Suriye rejimini görünürde desteklemese de, Esad sonrası istikrarsızlıktan ve Suriye'de İslami bir rejimin kurulmasından korkmaktadır.¹⁰⁹

Türkiye-İsrail İlişkileri ve Mossad

Türkiye ve İsrail'in ilişkileri, 28 Mart 1949'da resmîyet kazanmıştır. Türkiye, İsrail'i tanıyan ilk Müslüman ülke olmuştur. İlişkilerin resmî boyutu ise alt düzeyde kalmıştır. Türkiye ve İsrail'in ortak korkusu, Sovyet komünizmi ve ortak bağımlılıkları ise ABD idi. Türkiye, İsrail'i tanımaya rağmen, ilişkiler, Türkiye'nin Arapları incitmek istemeyen tavrı nedeniyle soğuk seyretti. 4 Temmuz 1950'de iki ülke arasında, Modus Vivendi Ticaret ve Ödeme Antlaşması imzalandı. 1956 yılında yaşanan Süveyş Krizi, Türkiye'nin, İsrail Büyükelçisini, geri çağırmasıyla sonuçlandı.¹¹⁰

Türkiye, İsrail Devleti'nin ilk kurulduğu yıllardan itibaren, Irak, İran ve Bulgaristan'da yaşayan Yahudilerin, İsrail'e gitmeleri konusunda, kolaylık sağlamıştır. 1958 Irak Devriminin ardından, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nin yönlendirmesiyle, Türkiye, İsrail ve İran arasında istihbarat alanındaki işbirliği yoğunlaşmıştır. Bu tarihte, Türkiye'de bir Mossad üssü kurulduğu, belirtilmektedir. İsrail'e işbirliği yapması önerilen diğer ülke de Etiyopya'dır. Türkiye, önce bu duruma sıcak yaklaşmamış, ancak gelişen bazı olaylar, Türkiye'nin fikir değiştirmesine neden olmuştur. Lübnan İç Savaşı, Irak Monarşisinin yıkılması, Nasır'ın etkisiyle Ürdün monarşisinin zayıflaması, Türkiye'nin İsrail'e yakınlaşmasına neden olan olaylardır.¹¹¹ Çok gizli olarak yürütülen "*Trident*" programı çerçevesinde, Mossad, Türkiye'deki Sovyet ajanları konusunda Türkiye'ye bilgi verirken, Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) da Arap ajanları konusunda bilgi vermeyi sürdürmüştür.¹¹²

1957 yılında, Mossad'ın Ortadoğu Bölüm Başkanı Eliahu Sasson, Ankara'ya büyükelçi olarak atanmıştır. Sasson ve Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu bir araya gelerek, işbirliği konularını ele almışlardır. Bu görüşmelere, Mossad'ın üst düzey yöneticilerinden Reuven Shiolah aracılık etmiştir. 1976 yılında yayınlanan CIA raporunda, İran-İsrail-Türkiye istihbarat servislerinin üçlü işbirliğinden bahsedilmektedir. Buna göre, İsrail, Türkiye'den Sovyetler Birliği'ni izleyecekti. Arap Birliği'nin özellikle Suriye kanadı ile ilgili gelişmelerle ilgili Türkiye bilgilendirilecekti. İsrail, Türk istihbaratının eğitimine destek verecek ve teknik yardımda bulunacaktı. Aynı dönemde SAVAK ajanları da İsrail'de eğitildiler ve İranlı ajanlar, İsraili meslektaşlarından pek çok işkence yöntemi öğrendiler. İsrail'le istihbarat işbirliği, bazı sorunları beraberinde getirdi.

¹⁰⁹ A.g.m.

¹¹⁰ Tavlaş, Nezh, "Türk-İsrail Güvenlik ve İstihbarat İlişkileri", *Avrasya Dosyası* 5(1), 1999, ss.5-7.

¹¹¹ Kuzu Ali, *A.g.e., s.166; Tavlaş, N, A.g.m., s.8.*

¹¹² Bishku, "How has Turkey Viewed Israel?" *Israel Affairs*, cilt.12, sayı.1, 2006, s.181.

İsrail istihbaratının, Türkiye, Pakistan ve Suudi Arabistan'la ilgili çok gizli bilgileri, Sovyet coğrafyasındaki Yahudileri kurtarmak için pazarladığı, ortaya çıktı.¹¹³

17 Mayıs 1971'de İsrail'in İsrail Başkonsolosu Efraim Elrom, THKP-C örgütü tarafından kaçırıldı. MİT ve MOSSAD, onu kurtarmak için operasyon hazırlığı yaparlarken, Elrom'un öldüğü anlaşıldı. Bu durum üzerine Mossad, THKP-C'nin Lübnan ve İspanya'daki Filistin kamplarında aldıkları eğitimler ve gizli bağlantılarını, Türkiye'ye bildirdi. Türkiye, 1976 yılında, İslam Konferansı Örgütü'ne üye oldu ve FKÖ'nün, Ankara'da büro açmasına müsaade etti, İsrail ve Siyonizmin kınanmasına dair karar aldı. 1979 İran Devriminin ardından, *Trident* programı zedelendi. İran istihbaratı ile işbirliği, sona erdi. 1970'li yıllar, Türkiye'nin iç ve dış sorunlarla boğuştuğu yıllardı, bu dönemde pek çok Yahudi, Türkiye'yi terk ederek, İsrail'e yerleşti. 1980'ler, yeni bir darbenin ardından gelen askeri rejimle siyasal İslamın, Türkiye'ye yerleştiği yıllar oldu. 26 Kasım 1980'de, İsrail'le ilişkiler, maslahatgüzarlık seviyesinden, II. Kâtiplik seviyesine çekildi. Arap ülkeleriyle ilişkilerin geliştirilmesi için çaba harcandı.¹¹⁴

İlhan Selçuk'un, 1 Mart 1982 tarihli yazısında belirttiği gibi, Savunma Bakanı Ariel Şaron, İsrail'in stratejik bir derinliğe sahip olabilmesi için bir savunma sisteminin gerekliliğinden, bahsetmektedir. Buna göre, bu sistem, Yahudi nüfusun yoğun olduğu Ürdün, Golan, Gazze, Celile, Necef'te kurulmalıydı. Şaron, bu stratejik çıkar alanına, Türkiye'nin de katılmasını, önermiştir.¹¹⁵

Türkiye ve İsrail arasında ilişkilerin yumuşaması, ABD'nin araya girmesiyle, gerçekleşti. Türkiye'nin, BM Genel Kurulu'nda oylanan, İsrail'in, Suriye'ye ait Golan Tepelerini ilhak etmesinin kınanmasına yönelik oylamada çekimser kalması, bu yumuşama sürecinin bir sonucuydu. 5 Haziran 1982'de, İsrail, Beyrut'taki ASALA ve JCGA örgütlerinin kamplarına girileceğini ve Türk yetkililerin operasyona katılabileceklerini, ilettiler. ASALA terörüyle, diplomatları öldürülen Türkiye, Alaattin Çakıcı ve 10 kadar Ülkücü'yü, bu işle görevlendirdi. Baskın sırasında, ASALA Örgütünün Başkanı bulunamadı. Öldüğü söylenen Agop Agopyan'ın, FKÖ'den ayrılan Ebu Nidal'la ortak karargah oluşturma kararında olduğu, anlaşıldı. İsrail askerlerinin kamplarda buldukları belgelerle hazırlanan rapordan, Türk Hükümeti, ASALA ve DEV-YOL'la ilgili önemli bilgiler elde etti. FHKO Örgütü Başkanı George Habbash'ın ASALA'ya kamp ve eğitim imkânı sunduğu, anlaşıldı. Ayrıca, Sovyetler Birliği, Libya ve Suriye'nin, bu örgüte para ve silah desteğinde bulunduğu, görüldü. MİT Başkanı Hiram Abas başkanlığında, Ermeni terör örgütlerine karşı bir operasyon, gerçekleştirildi. İsrail'in istihbarat desteği, İsrail askerleri ve Falanjistlerin, Sabra ve Şatilla'da gerçekleştirdikleri katliamlarla ilgili olarak sessiz kalınmasına, neden oldu.¹¹⁶

Özal, Yahudi lobisinin, ABD politikalarındaki etkisinin önemini çok iyi anlayan bir politikacıydı. 1986 yılında, Ekrem Güvendiren'i kıdemli Elçi olarak, İsrail Büyükelçiliğine atadı. Türkiye, Ermeni soykırımını iddialarına karşı, Yahudi lobisinin desteğini aldı. PKK terörüne karşı, Türkiye, İsrail'den, teknik ve istihbari destek aldı. Ancak, Türkiye, Irak'ın bölünmesine karşı çıkarken, İsrail, "zayıf bir Irak'tan" yana tavır koymaktaydı. İsrail, 1960'lı yıllardan beri, Irak Kürtlerine destek verdi.¹¹⁷

¹¹³ Tavlaş, a.g.m.

¹¹⁴ Tavlaş, a.g.m., ss.11-15.

¹¹⁵ A.g.m., s.16.

¹¹⁶ A.g.m., ss.17-19.

¹¹⁷ A.g.m.

İsrail, kuşatılmışlık ve bölgesel konumundan kaynaklanan güvensizlik hissi nedeniyle, Türkiye ile olan ilişkisine özel önem vermiştir. Ancak, 1956 yılında ilişkilerin diplomatik seviyesi düşürülmüş, 1980’de diplomatik ilişki düzeyi, 2.kâtiplik seviyesine indirilmiştir. Türkiye’nin 1990’lı yıllara kadar, İsrail’le sıkı ilişkileri bulunmamaktaydı.1990’lı yıllarda, Türkiye, İsrail silah sanayii için, önemli bir pazar olarak görülmeye başladı. 1991’de, ilişkiler, elçilik düzeyine, yükseltildi. İsrail Hava Kuvvetleri personelinin, farklı alanlarda eğitimi için, Türkiye ile işbirliği, İsrail için bir gerekliliktir. İsrail’le artan bir askeri işbirliği, gözlemlendi. Askeri tesislerin ortak kullanımı, iki ülke arasındaki stratejik işbirliğinin güçlenmesine, katkıda bulundu.¹¹⁸

Kasım 1992’de, Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin, İsrail’i ziyaret etti. Bu ziyaret kapsamında, Mossad ve Mit arasında bir antlaşma imzalandı.1994 ve 1995 yıllarında, İsrail Cumhurbaşkanı Ezer Weizman, Dışişleri Bakanı Şimon Perez, Cumhurbaşkanı Demirel ve Başbakan Çiller, karşılıklı ziyaretlerde bulundular. Bu ziyaretler sırasında, ticaret, savunma, turizm, tarım, terörle mücadele ve güvenlik alanlarında işbirliğinin geliştirilmesi yönünde ilke kararları alındı. Tansu Çiller, İsrail’e gerçekleştirdiği ziyaret esnasında Türkiye ve İsrail arasındaki ilişkiyi “stratejik ilişki” olarak tanımladı. İlişkiler, askeri ve ekonomik alanda gelişti.¹¹⁹ 1996 yılının Şubat ayında, İsrail’le bir askeri ve eğitim işbirliği antlaşması imzalandı. Söz konusu antlaşmanın, istihbarat ile ilgili kısımlarını, Mit ve Mossad Başkanları, imzaladılar.¹²⁰ 23 Aralık 1996’da, Serbest Ticaret Antlaşması imzalandı. Askeri alanda, Eğitim ve Teknik İşbirliği Çerçeve Antlaşmasına dayanarak, Türkiye ve İsrail arasında pek çok antlaşma imzalanmıştır. Bu antlaşmalar çerçevesinde, Türkiye, hava sahasını, İsrail savaş uçaklarının eğitim amaçlı uçuşlarına, açmıştır. İki ülke arasında ortak tatbikatlar, düzenlenmiştir. Türkiye ve İsrail Harp Akademileri arasında öğrenci ve eğitimci değişiminde, bulunulmuştur. Kimyasal silahlardan korunma alanında işbirliğinde bulunulmuştur. İsrail’in, İran ve Irak’taki faaliyetleri gözlemleyebilmesi amacıyla, Türkiye’nin radarlarını kullanmasına, izin verilmiştir. 28 Ağustos 1996 tarihinde, imzalanan Savunma Sanayi İşbirliği Antlaşması ile, savunma alanında bilgi transferi ve teknisyenlerin karşılıklı olarak eğitimi konularında, birlikte çalışma kararı alınmıştır. Bu tarihten sonra, 54 F-4 uçağı, İsrail’de modernize edilmiştir. Türkiye, İsrail’den füze, gece dürbünü, elektronik malzeme alırken, İsrail’e 40 zırhlı araç sattı.¹²¹

Susurluk Raporu’nda, Şubat 1994’te, Özel Harekât Daire Başkanlığı’nın talebiyle, Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından İsrail’den, örtülü ödenekle mal ve hizmet alımı yapıldığı, belirtilmektedir. Alımların arkasındaki asıl nedenin, Emniyet Genel Müdürlüğü’nün, Mossad’la ilişki kurması ve Öcalan’ın yakalanması için işbirliğinde bulunulması olduğu belirtilmektedir.¹²²

1999 yılında, Türkiye’nin baskıları sonucunda, PKK lideri Abdullah Öcalan, Suriye’den ayrılmak zorunda kaldı. Öcalan, İtalya’ya kaçtı, İtalya “kırmızı bülten” çıkarılmasına rağmen, Öcalan’ın kaçmasına izin verdi. Öcalan sırasıyla, Rusya, Yunanistan ve son olarak Yunanistan’ın Kenya

¹¹⁸ Gencer Özcan, *Türkiye-İsrail İlişkilerinde Dönüşüm: Güvenliğin Ötesi*. Tesev Dış Politika Platformu, 2005.

¹¹⁹ Çağrı Erhan, Ç. & Ömer Kürkçüoğlu, Ö. “Arap Olmayan Devletlerle İlişkiler: İsrail ile İlişkiler”, Türk Dış Politikası 1980-2001, Baskın Oran (ed.), İstanbul: İletişim Yayınları, 2004, ss.569-573.

¹²⁰ Kuzu, a.g.e.

¹²¹ Erhan, Kürkçüoğlu, a.g.m., ss.574-579.

¹²² Özcan, a.g.m., s.55.

Büyükelçiliği'ne sığındı. Öcalan'ın yakalanmasının, Mit-CIA-Mossad ortak operasyonu ile gerçekleştirildiği, öne sürülmektedir.¹²³

1990'ların sonunda, iki ülke arasındaki ilişkiler yeniden bozulmaya başlamıştır. Ecevit, Filistin meselesini işaret ederek, İsrail'in soykırım uyguladığını, duyurmuştur. Bu dönemde, iki ülke arasındaki ilişkilerin gerilemesinde, ortak tehdit ve ortak çıkarların değişmesi, etkili unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Öcalan'ın yakalanmasıyla, Türkiye'nin güvenlik odaklı politikaları değişmiş.¹²⁴ ve komşularını, düşman ve tehdit olarak görme eğilimi, büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Bu bağlamda, İsrail'le paylaşan, "ortak düşmanlar" kavramı, dış politika yapım sürecinde etkisini kaybetmiştir. 2000 yılında, Oslo Barış Sürecinin başarısızlığı ardından, değişen uluslararası dengeler ve AKP hükümetinin iktidara gelişiyle, Türkiye, İsrail'in politikalarını şiddetle eleştirmeye başlamıştır. 3 Kasım 2002 seçimlerinin hemen ardından, AKP'li Murat Mercan, Ariel Şaron'un politikalarını sert bir dille eleştirmiş ancak bu konuşmasından birkaç gün sonra, 8 Kasım 2002'de İsrail'le stratejik ilişkilerin devam edeceğini, dini ve ideolojik gerekçelerin, AKP dış politikasını etkilemeyeceğini, belirtmiştir.¹²⁵

İsrail ve Kuzey Irak'taki Kürtlerin uzun yıllara dayanan işbirliği, bilinen bir gerçektir. Mossad'ın, Kuzey Irak'taki PKK'luları eğitmesi ve silahlandırması, Türk kamuoyuna yeni bir gelişme olarak sunulmuştur. Ancak, bu işbirliği ve ortaklık yeni bir durum değildir. Türk kamuoyunun, PKK konusundaki hassasiyeti, hükümetin özel önem atfettiği, Filistin-İsrail meselesiyle birleştirilmiştir. AKP hükümetinin politikaları sonucunda, Filistin meselesi, bir dış politika sorunu olmaktan çıkarılmış, bir iç mesele haline getirilmiştir. Özlem Tür'ün belirttiği gibi, AKP hükümeti, 2006 yılındaki Hamas-Halid Meşal zaferini desteklemiş ve Gazze'ye özel bir önem atfetmiştir. Türkiye, 2007 Mart ayından itibaren, Suriye-İsrail arasında arabuluculuk rolü üstlenmiştir. Arabuluculuk girişimi, 27 Aralık 2008 tarihinde gerçekleşen İsrail'in Gazze'ye karşı giriştiği Dökme Kurşun Operasyonuna kadar devam etmiştir.

16 Kasım 2003 tarihinde, bomba dolu araçlar, 2 sinagogu tahrip ettiler ve 23 kişi öldü. Olayın sorumluluğunu, El Kaide üstlendi. Bu olayın vuku bulmasından önce, Mossad, Türkiye'deki El Kaide yapılanmasıyla ilgili uyarılarda bulunmuştu. Olaydan 2 ay önce, Suudi Arabistan istihbarat servisinden de benzer bir bilgi, iletilmişti. Sinagog ve diğer hedeflerle ilgili güvenlik önlemleri artırılmasına rağmen, saldırılar önlenemedi.¹²⁶

AKP, İsrail'in Filistin'le ilgili politikalarına sert eleştiriler getirilmiştir. Bu söylemlere rağmen, 25 Aralık 2003'te, İsrail Kamu Güvenliği Bakanı Tsahi Hanegbi ile Türkiye İçişleri Bakanı Abdulkadir Aksu tarafından imzalanan antlaşma ile iki ülke polislerinin işbirliği ve ortak eğitimi alanında bir antlaşma imzalanmıştır. Türkiye ve İsrail'in terörizmle mücadelede bulunacakları, Mossad'ın, El Kaide militanlarını yakalamak için Türk İstihbaratı ile birlikte çalışacağı konusu gündeme gelmiştir.¹²⁷

¹²³ Mitchel P. Roth, ve Murat Sever, "The Kurdish Workers Party (PKK) as Criminal Syndicate: Funding Terrorism Through Organized Crime, A Case Study", (ss.901-920), *Studies in Conflict & Terrorism*, cilt.30, sayı.10, 2007, s.905.

¹²⁴ Özlem Tür, "İsrail'in Özür Dilemesi Sonrası Türkiye-İsrail İlişkileri", *Orta Doğu Analiz*, cilt. 5, sayı.54, 2013, ss.26-35.

¹²⁵ Bishku, *a.g.m.*, s.177.

¹²⁶ Shipiro, 2012, *a.g.m.*, s.253.

¹²⁷ Nasuh Uslu, "Türkiye'nin Yeni Orta Doğu Yaklaşımı." *Bilgi*, sayı.52, 2010, ss.147-180.

2003 yılı, Neva Şalom ve Beth İsrail Sinagoglarına saldırılar ve bu saldırılardan 5 gün sonra, HSBC Genel Müdürlüğüne ve İngiliz Konsoloslukuna yapılan bombalı saldırıların ardından, iki ülke arasındaki ilişkilerden bir düzelme görülmüştür. Ancak, İsrail'in Gazze'ye Gökkuşuğu operasyonu, ilişkilerin yeniden bozulmasına neden olmuştur.¹²⁸

Milli İstihbarat Teşkilatı'nın, 24 Şubat 2011 tarihinde yapılan toplantısında yayınlanan istihbarat raporunda, PKK ve İsrail'in yeni ilişkileri gündeme gelmiştir. Bu raporda, İsrail'in İskenderun saldırısının arkasındaki aktör olduğu ve Mossad ajanlarının, Kuzey Irak'taki PKK'lı teröristleri eğittiği, vurgulanmıştır. Bu bağlamda, İsrail, bağımsız bir Kürdistan Devleti'nin kurulmasını çıkarlarına uygun bulmaktadır.¹²⁹

Mayıs 2010'da, Gazze'ye yardım götürmek amacıyla yola çıkan Mavi Marmara gemisine, İsrail ordusu tarafından yapılan müdahalede, 9 Türk vatandaşı hayatını kaybetmiştir. İsrail ve Türkiye arasındaki Mavi Marmara olayı, özür ve tazminatla çözümlenince, iki ülke arasında istihbarat konusunda, işbirliği yeni bir boyut almıştır. İsrail ve Türkiye arasında Ortadoğu'da istihbarat konusunda işbirliği konusunda mutabık kalındığı, anlaşılmaktadır. Netanyahu'nun, Erdoğan'dan özür dilemesinin ardından, İsrail basınına yapılan açıklamada, özrün gerekçesi, Suriye konusunda işbirliği olarak açıklandı. İki ülkenin Suriye'deki farklı gruplarla ilişkide buldukları, belirtilmektedir. Bu konuda Debka sitesinde bir dosya yayınlanmıştır. 2013 yılının Haziran ayında gerçekleşen, Mossad Başkanı Tamir Pardo'nun, Türkiye ziyareti, istihbarat paylaşımı açısından, önemlidir. Basında yer alan haberlerde, Pardo'nun, Fidan'a, İran Devrim Muhafızları'na bağlı askerlerin, Suriye'de El Muhaberat örgütüyle birlikte Türkiye aleyhine faaliyet gösterdiği yönünde bazı bilgiler sunduğu, ileri sürülmektedir. Bakan Davutoğlu, İsrail'in özür dilemesinin, Suriye ile bir ilgisinin bulunmadığını, öne sürmüştür. Ancak, Türkiye-İsrail arasındaki istihbarat paylaşımının, Suriye ve İran ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

Türkiye-İsrail arasında, Mısır konusunda ciddi bir çıkar çatışması olduğu görülmektedir. İsrail için Mübarek, güvenilir bir müttefikti. İslamcı bir rejimin iktidara gelmesi ise ciddi bir tehdit olarak görülmekteydi. Türkiye, demokrasi taraftarlığı söylemi ile ilk günden beri, Müslüman Kardeşler iktidarını desteklemekte ve Mursi'ye yapılan darbeye şiddetle karşı çıkmaktadır. Başbakan Erdoğan, Mısır'daki ikinci darbenin arkasında, İsrail'in olduğunu, açıkça dile getirmektedir.¹³⁰

Binnur Özkesici Taner, Türkiye İsrail arasındaki ilişkiyi, dost gibi görünen düşman, düşman gibi görünen dost olarak betimlemektedir. Bu ilişkide değişen imaj algısı, önem kazanmaktadır. Türkiye, İsrail'i güvenilir bir ortak olarak tanımlamaktadır. İsrail, benzer bir güce ve aşağı bir kültüre sahip bir ülke olarak algılanmaktadır. İsrail'in Türkiye algısı da benzerdir. İsrail, Türkiye'yi daha aşağı bir kültüre sahip ve İsrail'in Orta Doğu'daki yerini tehdit eden bir ülke olarak görmektedir. İlişkiler, farklı dönemler geçirmiştir. İsrail, 1991 Körfez Savaşı'nda "stratejik ortak" olarak tanımlanmıştır. 2008 yılındaki Suriye-İsrail dolaylı barış görüşmeleri, Türkiye'nin nezaretinde gerçekleştirilmiştir. 2009 yılındaki "Davos olayı" ilişkilerin gidişatını olumsuz yönde etkilemiştir. Ülkelerin birbirleri hakkındaki imajları bir kere oluşturulduğunda,

¹²⁸ Malike Bileydi Koç, "Reflections on the Davos Crisis in the Turkish Press and the Views of Opion Leaders of the Turkish Jews on the Crisis", *Turkish Studies*, cilt.12, sayı.3, 2011, s.388.

¹²⁹ Eligür, B. (2012). Crisis in Turkish Israeli Relations (December 2008, June 2011): From Partnership to Enmity. *Middle Eastern Studies*, cilt.48, sayı.3, ss 429-459; Koç, *a.g.m.*,s.388.

¹³⁰ ATV Haber, 20.08.2013.

değiştirilmesi zordur. Taner'in de belirttiği gibi, Mavi Marmara olayından sonra, iki ülke birbirini ortak olarak görmemektedirler. Türkiye'ye göre, İsrail, güvenilir bir ortaktır.¹³¹

Son dönemde üzerinde en çok durulan konusu ise MİT Müsteşarı Hakan Fidan'ın, İran'daki İsrail ajanlarını ifşa ettiğine dair haberlerdir. Washington Post yazarı David Ignatius, MİT Müsteşarı Hakan Fidan'ın, geçen yıl, iki ülke ilişkilerinin kötü olduğu dönemde, İsrail'in istihbarat sırlarını, İran'a iletildiğini, yazmıştır. Türk yetkililer, bu haberlerin, İsrail tarafından sunulduğunu öne sürerken, İsrail tarafı, bunun İsrail-Türkiye ilişkilerini bozmak için ortaya atıldığını öne sürmektedirler. İddialara göre, bu olayın sonucunda İsrail, 10 insansız hava aracının, ABD tarafından Türkiye'ye teslimatını engellemiştir. Eski CIA görevlilerinden Reuel Marc Gerecht, böyle bir sızmanın Mossad için önemli bir sorun olduğunu, belirtmiştir. İlişkilerin bozulduğu dönemde, İran'daki Mossad ajanları ile toplantının Türkiye'de yapılmış olmasının, Mossad'ın laçkalığı olarak nitelendirmiştir. Eski bir Mossad çalışanı olan Michael Ross ise, böyle bir durumun sonucunda, istihbarat paylaşımı konusunda, iki ülkenin de karşılıklı kayıpları olacağını vurgulamaktadır. Ona göre, Mossad bazı ayrıcalıklarını, Türkiye'de kaybediyorsa, MİT de bunun karşısında kayıplar yaşayacaktır. Bu bağlamda, Ross, özellikle Mossad'ın askeri istihbarat teknolojilerindeki üstünlüğünü hatırlatmaktadır.¹³² Eski bir Mossad ajanı olan Rami İgra ise bu konuda farklı düşünmektedir. İgra, istihbarat ilişkisinin değişmeyeceğini ama hassasiyetinin farklılaşacağını belirtmektedir. Ona göre, günümüzde İsrail ya da başka devletler, düşmanları ile bile ilişkileri kesmek istemeyeceklerdir.¹³³ Hakan Fidan'la ilgili tartışmalar neticesinde, bir kesim bu olayın, Türkiye'nin imajının itibarsızlaştırılması ve Ortadoğu'da artan yumuşak gücünün sınırlandırılması çabalarının bir ürünü olduğunu, öne sürmüşlerdir. Eski Emniyet İstihbarat Dairesi Başkanvekili Bülent Orakoğlu, Mossad'ın 28 Şubat sürecinde, MİT içerisine sızdığını, mezhepçi bir yapıya destek verdiğini, öne sürmektedir. Orakoğlu'nun üzerinde önemli durduğu konu ise, Mossad'ın uluslararası medyayı kullanma gücüdür.¹³⁴

Sonuç

İsrail halkı, etnik ve kültürel farklılıklar içeren bir topluluk olmasına rağmen, Yahudilik inancıyla birbirine bağlanmış, ortak bir gelecek tasavvuru için kenetlenmiştir. Bu tehditleri bertaraf etmek için yapılandırılan istihbarat servislerinden bir tanesi de Mossad'dır. 1951 yılında kurulan Mossad, doğrudan Başbakan'a bağlı olan bir dış haber alma teşkilatıdır. Mossad'ın faaliyet alanları, küresel terörle mücadele, nükleer silahların yayılmasının önlenmesi, İran ve Hizbullah'tan gelebilecek olan tehditlerin ortadan kaldırılması olarak belirlenmiştir. Oslo Barış Sürecinde, önemli bir aktör olarak yer alan Mossad'ın faaliyet alanları içerisinde Filistin toprakları da bulunmaktadır. Bu durum, Şabak, Aman ve Mossad arasında yetki ve faaliyet alanları çerçevesinde çatışmalara, neden olmuştur. Mossad'ın görev alanı, İsrail'in bekasının korunmasıyla sınırlandırılmamıştır. Mossad, sadece İsrail halkını değil, bütün Yahudileri

¹³¹ Binnur Özkesici-Taner, "From Allies to Frenemies and Inconvenient Partners: Image Theory and Turkish-Israeli Relations", *Perceptions*, cilt.17, sayı.3, 2012, ss.105-129.

¹³² BBCTürkçe, "CIA ve Mossad Ajanları Açısından Hakan Fidan Tartışması", 25.10.2013, http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/10/131024_ilhantanir_mossad_cia.shtml, erişim tarihi: 30.10.2013.

¹³³ OdaTv, "Mossad, Hakan Fidan Krizi konusunda ne düşünüyor", 21.10.2013, <http://www.odatv.com/n.php?n=mossad-hakan-fidan-krizi-hakinda-ne-dusunuyor-2110131200>, erişim tarihi: 30.10.2013.

¹³⁴ Sabah, "Orakoğlu'ndan A Haber'e Önemli Açıklamalar", 21.10.2013, <http://www.sabah.com.tr/Gundem/2013/10/21/orakoglundan-a-habere-onemli-aciklamalar>, erişim tarihi: 30.10.2013.

korumayı amaçlamaktadır. Mossad, tarihi boyunca, Yahudi cemaatinin tehlikeye düştüğü yerlerde, savunma birimlerinin kurulmasını, sağladı. Bu bölgelerdeki Yahudi gençler, ordu ve Mossad tarafından eğitildiler. Ortadoğu'da tehdit altında olan Yahudiler de Mossad tarafından, İsrail'e taşındılar.

İsrail'in istihbarat kültürünün oluşmasında, iki kavram belirleyicidir. Bu kavramlardan birisi İsrail halkındaki "güvensizlik duygusu" diğeri de Mossad'ın "güvenilir kurum" imajıdır. Yahudi soykırımı ve topraksız bir millet olma durumu, önem taşımaktadır. Zulme uğramış din kardeşlerinin oluşturduğu topluluk olma duygusu, belirleyicidir. Vamık Volkan'ın belirttiği gibi büyük grup kimliğindeki bu güvensizlik, yeni nesillere aktarılmaktadır.¹³⁵ Bu güvensizlik duygusu, Araplarla yaşanan savaşlarla pekişmiştir. İsrail için sınırlarının korunması, elzemdir. İsrail'de istihbarat örgütlerine, güven duyulmaktadır. İsrail halkı, istihbarat servislerini, devletin ve halkın güvenliğinin temsilcisi olarak görmektedirler. Mossad'ın İsrail halkı tarafından kaydedilen imajı gelecekteki yapılanmasını etkileyecektir. Mossad, yıllar içinde elde ettiği "güvenilir kurum" olma imajını sürdürecektir. Güvenilirlik özelliği, devletin diğer kurumları arasındaki yerini sağlamlaştıracak bir olgudur.

Değişen şartlar altında, kanun-dış uygulamaların engellenmesi, halkın duyarlılığı haline gelmiştir. Bunun yanında, siyasetçilerin planları ile istihbarat birimlerinden gelen bilgiler farklılık göstermektedir. İsrail'de, istihbaratın siyasallaşması tehlikesi, bulunmaktadır. Netanyahu'nun iktidarının ilk döneminde ve devam eden süreçte, istihbarat örgütleri ve hükümet arasında ciddi çatışmalar yaşanmıştır. İstihbarat birimleri, İran ve Filistin konusunda, Netanyahu'ya oranla daha barışçıl bir yol izlemişlerdir.

Mossad'ın güçlü yönleri, mesleğe yani başlayanlar için okul olma özelliği göstermesi ve dünyanın pek çok yerinde üyeleri ve ajanlarıyla konuşlanmasıdır. Mossad'ın, Arap ülkelerinde, Avrupa'da, ABD'de ve eski Sovyet coğrafyasında, yapılanmaları bulunmaktadır. İsrail, dış dünya ile ilgili tehditleri bertaraf etmek amacıyla, yabancı istihbarat örgütleri ile işbirliğinde, bulunmaktadır. CIA ve Mossad arasındaki istihbarat ilişkisinin geçmişi, uzun yıllara dayanmaktadır. Bunun yanında, İran muhalefeti, Arap ülkelerinin istihbarat servisleri ve özellikle Ürdün istihbaratıyla, işbirliğinde bulunmaktadır.

Mossad, iyi organize olmuş, pek çok ülkede gizlilik içinde çalışabilen önemli bir istihbarat örgütüdür. Farklı ülkelerde zulüm gören Yahudilerin, İsrail'e getirilmeleri, Ürdün Nehri operasyonu, Mig-21'in kaçırılması, Adolf Eichman'ın yakalanması, Mısır'ın füze geliştirmesinin engellenmesi, Mısır'la barış antlaşmasının imzalanması, İran'ın nükleer programının geciktirilmesi, Kürtlerle işbirliğinin sağlanması gibi, Mossad'ın başarı hanesine yazılan operasyonlarıdır.

Mossad, İran'ın nükleer enerji programını, İsrail'in birlik ve bütünlüğü açısından önemli bir tehdit olarak görmektedir. Mossad, İran'ın nükleer programının yavaşlatılması ve durdurulması amacıyla, İran'ın tesislerine pek çok sabotajda bulunmuştur. İstihbarat örgütlerinin görüşlerinin aksine, Netanyahu, İran'a karşı askeri bir müdahaleden yanadır. Mossad'ın eski başkanlarından Meir Dagan, böyle bir müdahalenin, son derece aptalca, olduğunu vurgulamaktadır. Mossad Başkanı Tamir Pardo, İran'ın, İsrail'in varlığına ciddi bir tehdit sayılamayabileceğini,

¹³⁵ Vamık Volkan, *Körü Körüne İnanç*. İstanbul: Okuyan Us Yayın, 2012

belirtmektedir. Bu görüşler, siyasi baskılara rağmen, henüz değiştirilmemiştir. Mossad'ın İsrail halkı tarafından güvenilir örgüt olarak görülmesi ve Mossad'ın inşa edilen uluslararası imajının etkisiyle, karar alma mekanizmasındaki etkinliğini sürdüreceği görülmektedir.

Arap Baharı, İsrail'in demokratikleşme süreci olarak adlandırdığı bir dönem değildir. Artan ve güçlenen İslami hareketler, İsrail'i rahatsız etmektedir. Buna göre, İran'ın nükleer silaha sahip olma potansiyeli başta İsrail olmak üzere, ABD, AB ve Körfez Arap ülkeleri için tehdit olarak algılanmaktadır. İran, İsrail güvenliği yanında, ülkenin varlığı açısından da ciddi bir tehdit olarak görülmektedir. Mossad, İran içerisinde faaliyette bulunmaktadır ve bu faaliyetlere İsrail'in güvenliği açısından büyük önem verilmektedir.

2003 yılında, Irak'ın Kitle İmha Silahları ile ilgili yanlış istihbarat ya da bunun politikacılar tarafından bu şekilde kullanılması, askeri bir müdahalenin gerçekleşmesine neden olmuştur. Bu olay, istihbarat servislerinin uluslararası güvenilirliğini zedelemiştir. Günümüzde, istihbarat servisleri arasında, uluslararası işbirliğinin ötesinde küresel işbirliği, görülmektedir. Askeri istihbarat teknolojilerindeki üstünlüğü, pek çok farklı ülkede yerleşmiş ajanlara sahip olması, istihbarat tecrübesiyle, Mossad'ın uluslararası istihbarat örgütleri içindeki önemli konumunu sürdüreceği görülmektedir.

İsrail halkı ve medyası, açık tartışmaların ve eleştirilerin olmamasının, ülkenin güvenliğini güçlendirmede, bilakis zayıflatabildiğini, gözlemlediler. İsrail halkı, istihbarat servislerinin, açık ve şeffaf örgütlenmeler olarak yapılandırılmaları ve hatalar karşısında cevap verebilir durumda olmaları konularını, tartışmaktadır. Uluslararası tehdit algısının yüksekliği, demokrasi ve hukukun üstünlüğü söylemlerinin ikinci plana atılmasına, yol açmaktadır. İsrail hükümetinin, istihbarat kültürü, demokratik devletlerin eğilimlerinden ciddi bir farklılık göstermektedir. İsrail hükümeti, gizli operasyonların, gizli kalması konusunda daha fazla hassasiyet ve ciddiyet göstermektedir.

Mossad'ın, Türkiye ile ilgili faaliyetleri açısından, Kuzey Irak'taki Kürtlerle yapmış olduğu işbirliği son derece önemlidir. İsrail ve Kuzey Irak'taki Kürtlerin uzun yıllara dayanan işbirliği, bilinen bir gerçektir. Mossad'ın, Kuzey Irak'taki PKK'lıları eğitmesi ve silahlandırması meselesi, AKP hükümeti tarafından, Filistin-İsrail meselesiyle birleştirilmiştir. AKP hükümeti, 2006 yılındaki Hamas-Halid Meşal zaferini desteklemiş ve Gazze'ye özel bir önem atfetmiştir. Mossad Başkanı Tamir Pardo'nun, Türkiye ziyareti, istihbarat paylaşımı açısından, önemlidir. Türkiye-İsrail arasında, Mısır konusunda ciddi bir görüş ayrılığı olduğu görülmektedir. İsrail için Mübarek, güvenilir bir müttefikti. Türkiye, Müslüman Kardeşler iktidarını desteklemekte ve Mursi'ye yapılan darbeye şiddetle karşı çıkmaktadır. Başbakan Erdoğan, Mısır'daki ikinci darbenin arkasında, İsrail'in olduğunu, açıkça dile getirmektedir. Özür ve tazminatla, yumuşama sürecine giren ilişkiler, istihbarat paylaşımı ile pekişme sürecine girecek diye beklenirken, Hakan Fidan'la ilgili iddialar gündeme gelmiştir. İstihbarat işbirliği devam edecektir, ancak mahiyeti konusunda şüpheler bulunmaktadır. İsrail ve Türkiye'nin, Ortadoğu'da ortak çıkarları yanında pek çok çatışan çıkarları ve görüş ayrılıkları bulunmaktadır.

Siyasi karar alıcılar, önce devletlerin imajlarını tanımlarlar ve sonra bu imajlara dayanarak yeni bilgileri yönlendirirler. Devletlerin askeri yetenekleri, kültürleri, ekonomik güçleri ve istihbarat örgütleri, devletlerin imajlarını şekillendirmektedir. Mossad'ın İsrail içinde güvenilir bir kurum olma imajı yanında, diğer önemli yönü uluslararası imajı olarak karşımıza çıkmaktadır. İstihbarat örgütlerinin genel özelliği olan belirsiz, gizli yapıları, Mossad için de belirgin özelliklerdir. Mossad'ın belirsiz, gizli güç olma durumu, İsrail dışındaki karar alıcıların ve siyasal seçkinlerin

isteyerek veya istemeyerek yeniden inşa ettikleri, güçlendirdikleri bir imajdır. Mossad'ın elde etmiş olduğu başarıları kadar çözümlenemeyen, nedenleri tam olarak açıklanamayan pek çok olayla ilgili adres gösteriliyor olması önemlidir. “Mossad parmağı” olarak nitelendirilen bu olgu, Mossad'ın imajını ve böylelikle İsrail devletinin imajını güçlendirmektedir. Mossad'ın başarıları kadar “belirsiz, gizli güç” olarak tanıtılması ve algılanması önemlidir. Mossad, pek çok ülkede ajanları olan, ülkelerin iç politikalarını değiştirebilecek bir güç olarak yaftalanmaktadır. Bu bağlamda, Mossad'ın gücü, medyanın ve İsrail dışındaki karar alıcıların, Mossad'ın imajına yaptıkları katkıdan ileri gelmektedir. Mısır darbesi, bunun bir örneğidir. Erdoğan'ın işaret ettiği bu olay, potansiyel İsrail tehdidini gösterdiği gibi, Mossad'ın ve İsrail'in onaylanan gücünün de altını çizmektedir. Bunun dışında, Mossad'ın, John. F. Kennedy, Marilyn Monroe ve Turgut Özal'ın ölümleri gibi pek çok olayla ilgisi olduğu ileri sürülmüştür. Bu iddiaların son halkası ise, Yaser Arafat'ın, Mossad tarafından zehirlendiği iddialarıdır. Yaser Arafat'ın eşyalarında, zehir izine rastlanmıştır.

Uluslararası toplumda, karar alıcılar tarafından inşa edilen Mossad'ın imajı, uluslararası medya tarafından da güçlendirilmektedir. Uluslararası medya, bu şekillendiren imajı desteklemekte ve imajın yeniden yaratım sürecine katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda, popüler söylemde, İsrail'in ve Mossad'ın gücünün ardında, Yahudi ağırlıklı uluslararası medya, Yahudi lobisi, Yahudi Diasporası ve Yahudi sermayesi bulunmaktadır. Aslında, bu iddia bile, Mossad'ın ülkelerin iç işlerini yöneten, gizli-kapaklı operasyonlarla, genel amacı olan İsrail halkını ve Yahudileri koruma misyonunu sürdüren, “belirsiz, korkulan, gizil güç” olma imajını, pekiştirmektedir.

İsrail'de nesilden nesile aktarılan “güvensizlik” belirleyicidir. Mossad, ülkenin bekasının korunmasında güvenilir kurum olma özelliğini kazanmıştır. Bunun ikinci boyutu ise daha önemlidir. Mossad'ın imajı uluslararası toplumda yeniden yaratılmış ve inşa edilmiştir. Bu durumun ilk sonucu, ülke içinde, karar alma süreçlerinde etkinliğinin artmasıdır. İkinci sonucu ise, İsrail devletinin imajını şekillendiren önemli bir unsur olarak Mossad'ın öne çıkmasıdır. Mossad'ın şekillendirilen imajı, İsrail Devleti'nden gelebilecek askeri tehditler dışında, “başlı başına tehdit” olarak algılanmasına yol açabilecektir. Mossad'ın tarihi sadece başarılarından ibaret değildir. Başarılarının ağır bastığı algısı, diğer istihbarat örgütleri gibi gizli yapısı yanında, dilden dile yayılan ülke dışında inşa edilen imajından ileri gelmektedir. Buna göre, Mossad, Norveç Lillhammer'de masum bir kişiyi, terörist olarak yaftalayarak öldürdü. Mossad'ın Yom Kippur Savaşı'nda istihbarat eksikliği, bulunmaktaydı. Ayrıca, Halit Meşal suikastında başarısız oldu. Bir Mossad ajanının, Suriye konusunda, uydurma istihbarat bilgileri gönderdiği anlaşıldı ve ardından İsviçre'de bir Mossad ajanı yakalandı. Mossad, 15 Kasım 1995'te gerçekleşen İzak Rabin suikastını önleyemedi ve kaçırılan asker Gilad Şalit bulunamadı. Tüm bu olaylar, Mossad'ın başarısızlıklar zinciri olarak adlandırılmaktadır. İsrail dışındaki karar alıcıların, siyasal seçkinlerin ve uluslararası medyanın inşa ettikleri imaj, Mossad'ın imajını “Süpermen imajına”, dönüştürmüştür.

Günümüz dünyasında, ekonomik ve askeri gücün üzerindeki güç, yumuşak güçtür. Yumuşak güç unsurları, devletin imajı ile ilgilidir. Devletin, öz-imajı yanında, algılanan imajı da önemlidir. İsrail, pek çok komşusu ve Türkiye tarafından, müttefik devlet olarak görülmemektedir. Arap Devletleri tarafından “düşman devlet” olarak algılanan İsrail, Marmara Olayından sonra, Türkiye tarafından “güvenilmez ortak” olarak algılanmaktadır. Uluslararası arenada, Mossad, başarıları ve başarısızlıkları yanında, bilinmeyenlerle dolu ve inşa edilen bir geçmişe sahiptir. Sebebi tam olarak açıklanamayan olayların olası yürütücüsü, gizli ajanda sahibi bir örgüt olarak

Yesevi, Çağla Gül (2014). İsrail İstihbaratı ve Mossad. İçinde Ümit Özdağ (Ed.) *İstihbarat Örgütleri*. Ankara: Kripto Yayınları, 217-270

sunulmaktadır. Mossad, başarıları yanında, yaratılan imajıyla, İsrail'in uluslararası toplumdaki algısını şekillendiren en önemli unsurlardan biridir. İsrail'in devlet olarak varlığının sorgulandığı, yok edilmesinden söz edilen coğrafyada, farklı ülkelerde Mossad ajanlarının etkinliği, istihbarat teknolojisinin üstünlüğü, İsrail devletinin de etkin, aktif ve uluslararası toplumu yönlendirebilecek bir devlet olarak algılanmasına yol açmaktadır.

Kaynaklar

Aldrich, R. (2009). Global Intelligence Co-operation versus Accountability: New Facets to an Old Problem. *Intelligence and National Security* 24(1), 26–56.

Athey, S. (2007). The Terrorist We Torture: The Tale of Abdul Hakim Murad. *South Central Review* 24(1), 73-90.

Bar- Zohar, M. & Mishal, N. (2012). *Mossad*. İstanbul: Koton Kitap.

BBC Türkçe (2013, Ekim 25). Cia ve Mossad ajanlarının gözünden Hakan Fidan Tartışması. http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/10/131024_ilhantanir_mossad_cia.shtml

Bishku, M. B. (2006). How has Turkey Viewed Israel? *Israel Affairs* 12(1), 177-194

Blanche, E. (2009). Iran-Israel Covert War. *The Middle East*, July, 28-31.

Dalar, M. (2009). İsrail'in Gazze Saldırısının Siyasal Arka Planı ve Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi. *Akademik Ortadoğu* 4(1), 104-142.

Eligür, B. (2012). Crisis in Turkish Israeli Relations (December 2008, June 2011): From Partnership to Enmity. *Middle Eastern Studies* 48(3), 429-459.

Erhan, Ç. & Kürkcüoğlu, Ö. (2004). Arap Olmayan Devletlerle İlişkiler: İsrail ile İlişkiler. İçinde Baskın Oran (ed). *Türk Dış Politikası 1980-2001*. İstanbul: İletişim Yayınları

Flavius-Christian, M.. And Andrea C. H. (2013, January). The Role of Intelligence in the Fight Against Terror. *European Scientific Journal* 9(2)

Giannoulis, A. (2011, October). RIEAS Research Paper: Intelligence Failure and the importance of Strategic Foresight to the preservation of National Security, no:155, Athens

Giladi, N. (2004). *Ben Gurion's Scandals: How the Haganah and the Mossad Eliminated Jews*. Tempe, Arizona: A. Dandelion Books Publication.

Giraldi, P. (2010). The World's Hardest Target. *Mediterranean Quarterly* 21(3).

Hiçyılmaz, E. (2008). *Operasyon: MİT, CIA, MOSSAD, KGB*. İstanbul: Bilge Karınca.

Jones, O. (2011). Uk Defense Forum: Iran insights - Iran's intelligence and security apparatus, www.ukdf.org.uk,

Kahana, E. (2001). Mossad-CIA Cooperation, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence* 14(3) 409-420.

Kibaroglu, M. (2002). Kitle İmha Silahlarının Gelişim Süreci, Yayılmasının Önlenmesine İlişkin Yapılan Çalışmalar ve Geleceğin Güvenlik Tehditleri, *2023 Dergisi(Kasım)*.

Koç, M. B. (2011). Reflections on the Davos Crisis in the Turkish Press and the Views of Opion Leaders of the Turkish Jews on the Crisis. *Turkish Studies* 12(3), 383-398.

- Yesevi, Çağla Gül (2014). İsrail İstihbaratı ve Mossad. İçinde Ümit Özdağ (Ed.) *İstihbarat Örgütleri*. Ankara: Kripto Yayınları, 217-270
- Kodaman, T. & Saraç, E. (2006). Hamas. *Akademik Ortadoğu*1(19), 177-197.
- Kuzu, A. (2010). *Mossad*. İstanbul: Kariyer Yayıncılık
- Lefebvre, S. (2003). The Difficulties and Dilemmas of International Intelligence Cooperation, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*16(4), 527-542.
- Magen, C. (2013). The Israeli Mossad and the Media: Historical and theoretical perspectives. *Public Relations Review* 39, 111-123.
- Matei, F. C. & Bruneau T. C. (2011). Policymakers and Intelligence Reform in the New Democracies, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 24(4), 656-691.
- McGeough, P. (2009). *Kill Khalid: Mossad's Failed Hit and the Rise of Hamas*. Australia, New Zeland: Allen & Unwin
- Mearsheimer, J. & Walt, S. M. (2006). The Israel Lobby and US Foreign Policy. *The Middle East Policy* 13(3), 29-87.
- Nakdimon, Ş. (2004). *Irak ve Ortadoğu'da Mossad*, Ankara: Elips Kitap.
- Newton, A. (2011). The 'Talking Cure': Intelligence, Counter-Terrorism Doctrine and Social Movements. *Intelligence and National Security* 26(1), 120–131.
- OdaTV. (2013, Ekim 21). Mossad Hakan Fidan Krizi Hakkında Ne Düşünüyor. <http://www.odatv.com/n.php?n=mossad-hakan-fidan-krizi-hakkinda-ne-dusunuyor-2110131200>
- Ostrovsky, V. (1994). *Other Side of Deception*. New York: Harper Collins Publishers.
- Ostrovsky, V, and Hoy, C. (1990). *By the Way of Deception: The Making and unmaking of a Mossad Officer*. New York: St. Martin's Press.
- Özcan, G. (2005). *Türkiye-İsrail İlişkilerinde Dönüşüm: Güvenliğin Ötesi*. Tesev Dış Politika Platformu.
- Özmen, U. (2010). *Irak'ın Kuzeyinde Kurulması Muhtemel Kürt Devleti'nin Türkiye'ye Etkileri*.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi SBE, Ankara.
- Parkhurst, J.M. (2004). Yayınlanmamış Doktora Tezi: The Continuity of Images from the dependent of the enemy to the Rogue State: Iraq and North Korea's Acquisition of Deterrence Capabilities. Washington State University.
- Pascovich, E. (2013a). Military Intelligence and Controversial Political Issues: The Unique Case of Israeli Military Intelligence. *Intelligence and National Security*, April, 1-35.
- Pascovich, E. (2013b): Intelligence Assessment Regarding Social Developments: The Israeli Experience, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 26(1), 84-114.
- Pecht, E. and Tishler, A. (2012, October). *Working Paper: The Value of Military Intelligence*. The Henry Crown Institute of Business Research in Israel.
- Perry, M. (2012, Mart 28). Israel's Secret Satging Grouns. *Foreign Policy Magazine*.
- Philips, J. (2010, Ocak 15). An Israeli Preventive Attack on Iran's Nuclear Sites: Implications for the US. *Backgrounder*2361
- Rabiger, J. (2003). *Government International Agencies*, Broomall: Amber Books.

Yesevi, Çağla Gül (2014). İsrail İstihbaratı ve Mossad. İçinde Ümit Özdağ (Ed.) *İstihbarat Örgütleri*. Ankara: Kripto Yayınları, 217-270

Radikal (2013, Ekim 21). 10 Mossad ajanına 10 Predatörle Yanıt. http://www.radikal.com.tr/turkiye/10_mossad_ajanina_10_predatorla_yanit-1156405

Rainesborough, I. & Chabot Strategies (2012, February). *Intelligence Report: Mossad: Israel's Intelligence Service*.

Rathmell, E. (1996). Syria's Intelligence Services: Origins and Development. *Journal of Conflict Studies* (16) 2.

Richelson, J. T. (2007). The Mossad Imagined: The Israeli Secret Service in Film and Fiction. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence* 20: 136-166.

Roth, M. P. And Sever, M. (2007). The Kurdish Workers Party (PKK) as Criminal Syndicate: Funding Terrorism Through Organized Crime, A Case Study. *Studies in Conflict & Terrorism* 30(10). 901-920.

Rudner, M. (2013): Cyber-Threats to Critical National Infrastructure: An Intelligence Challenge, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 26(3), 453-481.

Sabah. (2013, Ekim 21). Orakoğlu'ndan A Haber'e Önemli Açıklamalar. <http://www.sabah.com.tr/Gundem/2013/10/21/orakoglundan-a-habere-onemli-aciklamalar>

Schindler, J. R. (2005). Defeating the Sixth Column: Intelligence and Strategy in the War on Islamic Terrorism. *Orbis* (Fall), 695-712.

Scott, L. & Hughes, G. R. (2006): Intelligence, crises and security: Lessons from history?., *Intelligence and National Security*, 21(5). 653-674.

Scott, L & Hughes, G. (2009). Intelligence in the Twenty-First Century: Change and Continuity or Crisis and Transformation?., *Intelligence and National Security* 24(1), 6-25.

Shavit, S. (2006). This Is A Clash of Civilizations. *NPQ*.

Shapiro, S. (2012). Israeli Intelligence and al-Qaeda. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 25, 240-259.

Shapiro, S. (2006). No Place to Hide: Intelligence and Civil Liberties in Israel. *Cambridge Review of International Affairs* 19 (4)

Shapiro, S. (2004). Intelligence Services and Political Transformation in the Middle East. *International Journal of Intelligence* 17(4), 575-600.

Studena, M. (2012). *Israeli Decision-Making Process in Counter-Terrorism Strategy*. Unpublished Bachelor's Thesis, Masaryk University.

Taner, B. Ö. (2012). From Allies to Frenemies and Inconvenient Partners: Image Theory and Turkish-Israeli Relations. *Perceptions* 17(3). 105-129.

Tavlaş, N. (1999). Türkiye-İsrail Güvenlik ve İstihbarat İlişkileri. *Avrasya Dosyası* 5(1).

Ulutaş, U. (2010, January). *Policy Brief: Turkey-Israel Fluctuating Alliance* 42. Ankara: SETA.

Uri-Bar, J. (1997). State-Intelligence Relations in Israel 1948-1997. *Journal of Conflict Studies*, Vol 17, No 2 (1997)

Yesevi, Çağla Gül (2014). İsrail İstihbaratı ve Mossad. İçinde Ümit Özdağ (Ed.) *İstihbarat Örgütleri*. Ankara: Kripto Yayınları, 217-270

Uri-Bar, J. (2007). Israel's Military Intelligence Performance in the Second Lebanon War. *International Journal Of Intelligence and Counterintelligence* 20, 583-601.

Uri-Bar, J. (2013). The Politicization of Intelligence:A Comparative Study. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence* 26, 347–369.

Uslu, N. (2010). Türkiye'nin Yeni Orta Doğu Yaklaşımı. *Bilig* 52, 147-180.

Tür, Ö.(2013). İsrail'in Özür Dilemesi Sonrası Türkiye-İsrail İlişkileri. *OrtadoğuAnaliz* 5(54), 26-35.

Varlık, A. B. (2012). Ulusal Güvenlik. İçinde Ü. Özdağ (Ed.) 21. Yüzyılda Prens: Devlet ve Siyaset Yönetimi. (613-648) Ankara: Kripto Basım.

Volkan, V.(2012). *Körü Körüne İnanç*. İstanbul: Okuyan Us Yayın

Waxman, D. (2012). The Real Problem in U.S Israeli Relations. *The Washington Quarterly* 35(2). 71-87

Yılmaz, S. (2012). İsrail ve Barzani Ailesi. *Aydın* 14(1 Ağustos-1Eylül).<http://usam.aydin.edu.tr/analiz/israilvebarzani.pdf>